

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLI TALLINNA KOLLEDZ

Rahvusvaheline majandus ja ärikorraldus
spetsialiseerumisega
äriõigus

Kaire Roop

**KOONDUMISED JA SELLE KONTROLL
EESTI KONKURENTSIÕIGUSE JÄRGI**

Diplomitöö

Juhendaja: dotsent Enno Oidermaa

Tallinn 2014

Deklareerin, et käesolev lõputöö, mis on minu iseseisva uurimistöö tulemus, on esitatud Tallinna Tehnikaülikooli diplomi taotlemiseks.

Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjanduslikest allikatest ja mujalt pärinevad andmed on viitatud.

Autor: Kaire Roop

Üliõpilaskood: BDÄR06006

.....

Töö vastab esitatud nõuetele

Juhendaja: dotsent Enno Oidermaa

.....

(juhendaja allkiri ja kuupäev)

Kaitsmisele lubatud „ “ 2014

.....

TTÜ TK kaitsmiskomisjoni esimees (nimi, allkiri)

SISUKORD

SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
1. KONKURENTSIÕIGUS EUROOPA LIIDUS.	6
2. KOONDUMISTE KONTROLL EESTIS.	16
2.1. Koondumise olemus, mõiste ja liigid.	18
2.2. Eesti Vabariigis toimunud koondumisi.....	20
2.3. Koondumisega seotud konkurentsiprobleemid.....	26
KOKKUVÕTE	37
VIITATUD KIRJANDUS	39
SUMMARY	41

SISSEJUHATUS

Koondumine toimub siis kui kaks või enam eraldiseisvat ettevõtjat lähevad ühise omandi ja/ või kontrolli alla ja on seotud tehingutega, mis toovad püsiva muutuse turu struktuuris.

Koondumised on Euroopa Liidu liikmesriikide äriühingutele üheks tavaliseks strateegiliseks võimaluseks säilitada majandusetegevuse käigus konkurentsivõime, kasumlikkus ja jätkusuutlikus. Selleks, et ei tekiks monopolset ühendust, mis halvaks mõne majandusringkonna tegevuse, kehtestatakse seadusega tulenevaid tingimusi, piiranguid ja ettekirjutisi kuidas tuleb koondumist läbi viia.

Lähtudes Eesti Vabariigi põhiseaduse § 31-st laieneb kõikidele isikutele ettevõtlusvabadus, millele esineb küll mitmeid piiranguid, mida on kehtestanud seadusandja. Eesmärgiks on ühiskonna heaolu, mille käigus proovitakse vältida monopolide tekkimist ja kaubandusturu kahjustumist. Peamiselt on see tingitud ettevõtjate poolt, kes omavad turgu valitsevat seisundit ja soovivad omada monopolset seisundit turul kahjustades sellega konkurentsi.

Eriti hoolikalt kontrollivad konkurentsioorganid horisontaalse mõjuga koondumisi, mis võivad tuua kaasa turgu valitseva seisundi tugevnemise või lausa monopoli tekkimise. Aja jooksul on siiski kujunenud välja erinevad argumendid, millele tuginedes on lubatud viia läbi ka koondumine, mis üldise koondumise regulatsiooni järgi ei oleks lubatud.

Lähtudes Euroopa Liidu ja Eesti konkurentsioigusest on teatud tüüpi koondumised keelatud kuna nad piiravad vaba konkurentsi. Selle tõttu peavad ettevõtjad, olgu nad siis kas füüsilisest isikust või äriühingute juhtorganite liikmed, teadma neid piiranguid ja olema kursis Euroopa Liidu ja Eesti konkurentsioigusega. Konkurentsioiguslik regulatsioon, eelkõige koondumiste kontrolli kaudu, hoiab ära koondumised, mis võivad avaldada negatiivset mõju turu konkurentsistruktuurile või konkurentsi tõhusale toimimisele.

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks on uurida ja analüüsida koondumisi ja nende kontrolli Eestis kehtiva konkurentsioiguse järgi ning Konkurentsiameti poolset kontrolli seotust kehtiva konkurentsioigusega. Selgitada välja kehtiva konkurentsioiguse tugevad ja nõrgad küljed, millega tagatakse toimiv ja konkurentsivõimeline majandus. Seda kõike uuritakse uurimistöös Koondumised ja selle kontroll Eesti konkurentsioiguse järgi.

Lõpputöö uurimise tulemusena soovitakse selgusele jõuda kas koondumised ja selle kontroll Eesti Konkurentsioiguse järgi on piisav või saab seda veel paremaks muuta.

Algmaterjalidena on töös kasutatud Eesti Vabariigis kehtivat seadusandlust, Eestis välja antud erialakirjandust, Konkurentsiameti poolt tehtud koondumiste otsuseid ja perioodilistes väljaannetes avaldatud artikleid.

Meeldivat lugemist!

1. KONKURENTSIÕIGUS EUROOPA LIIDUS

Üks konkurentsioiguslikult oluline vahend (vt näiteks Saksa konkurentsiseaduse GWB §-d 23 jj) on ühinemis- (koondumis-)kontroll. See põhineb kaalutlusel, et endiste iseseisvate ettevõtjate liitumine on küll otstarbekas ja võib tulla konkurentsile kasuks, samas on olemas oht, et nii moodustuvad monopolid või oligopolid, mis konkurentsi nullivad. EÜ asutamislepingu artiklites 85 jj = uus 81 jj (teisiti ESTÜ asutamislepingu art 66, all ääre nr 1067) ei ole ühinemiskontrolli selgesõnaliselt sätestatud. Kuna EÜ asutamislepingu artiklis 3 punkt g nõutakse süsteemi rajamist, mis kaitseks konkurentsi moonutuste eest, siis tuleb EÜ asutamislepingu artikkel 85 jj = uus 81 jj rakendada ka ühinemise tagajärjel täielikult välistatava konkurentsi kaitseks.¹

Konkurentsioiguse põhiliseks allikaks on Euroopa Liidu toimimise leping, mida tunti enne Lissaboni lepingu jõustumist, mis toimus 01.12.2009 a., Euroopa Ühenduse asutamislepinguna. Euroopa Liidu toimimise leping reguleerib põhiliselt isikute, kapitali, kaupade ja teenuste vaba liikumist ühisturul ja liikmesriikide sise- ja välismajandust. Eesmärgiks on tagada aus konkurents ettevõtjate turukäitumises ja selle läbi suurendada ühiskonna ning tarbijate heaolu. Samas tagab see ühtse majandusühenduse toimimist.

Euroopa Liidu õiguses kirjutatakse kahte liiki koondumistest. Esimene on juriidiline koondumine, mille puhul on tegemist juriidiliste isikute loomise ja kadumisega. Teine on faktiline koondumine, mis ei puuduta poolte õigusliku staatust. Mõlemal juhul toimub lõpptulemusena ühtne majanduslik juhtimine ja kontrolli omandamine. Kontrolli võib omandada üks ettevõtja kas üksi tegutsedes või kaks ning enam ettevõtjat koos tegutsedes. Kontrolli võivad omandada ettevõtjad ja isikud, kes omavad seda seadusest tuleneval õiguslikul alusel. Võib tekkida olukordi, kus reaalne võim on tegelikult teise isiku käes kuna kasutatakse kontrollitava osaluse omandamiseks formaalset isikut ja selle kaudu käsutatakse ettevõttes toimuvat. Sellisel juhul on formaalne inimene või ettevõtte vaid käsutäitja rollis. Samas peab olema olemas:

- 1) seaduslik alus, mis annab aluse kasutamaks ettevõtja vara ja omandit.
- 2) vajalikud õigused, mis annavad võimu ettevõtja organite moodustumisel ja otsuste vastu võtmisel ning hääleõiguse.

Näitena võib siinkohal ära tuua kõige tavalisema kontrolli saavutamise viisi, milleks on aktsiate omandamine, millega kaasneb suuremal määral ka varade omandamine ja aktsionäridega lepingu

¹Oppermann, T. Euroopa Õigus: Konkurents I: ettevõtjate kohta käivad reeglid. Tallinn: Juura Õigusteabe AS, 2002.

sõlmimine. Kontrolli andmiseks, mis omandatakse lepingu sõlmimisega, saab lepingus teise ettevõtja juhtimise ja vahendite üle saavutada samasugune kontroll kui seda on aktsiate ja varadega. Leping peab sellisel juhul olema pikaajaline. See võib olla kas või ettevõtte rendileping, millega antakse üle rentijale kontroll juhtimise ja varade üle aga sellega ei anta üle omandiõigust ega ka aktsiaid. Selle tõttu kontroll tuleneb ka omandiõigusest ja õigusest osaliselt või täielikult kasutada ettevõtte vara. Kontrolli võib omandada ka majanduslike suhete kaudu, milleni on viinud majanduslik sõltuvus. Näitena võib tuua pikaajalised tarnelepingud tootmises, mille tulemusena võib koostöös struktuuriliste sidemetega toimuda otsustav ettevõtja mõjutamine.

Esinevad ka juhtumid kui ühel ettevõtjal on teise ettevõtja üle otsustav mõju ja seda nimetatakse ainukontrolliks ning seda saab omandada õiguslikul ja faktilisel alusel. Selline olukord tekitab siis kui üks ettevõtja omab teises äriühingus hääaltenamust ja tal on õigus vastu võtta teist ettevõtjat puudutav strateegiline ärialane otsus. Ainukontrolliga võib tegemist olla kas siis kui vetoõigus on ühel aktsionäril ettevõtja strateegiliste otsuste üle. Sellisel juhul toimub negatiivne ainukontroll kuna sellel isiklikult ei ole õigust neid otsuseid ise üksi vastu võtta kuid ta saab takistada strateegilise otsuse vastu võtmist. Sellisel juhul on tegemist aktsionäri kellele kuulub 50% ettevõtja aktsiatest ja samal ajal ülejäänud 50% on teiste aktsionäride omanduses.

Koondumiste kontrolli rakendatakse ülemaailmselt üle 70 riigi. Tänapäeval ei ole enam koondumise kontrolli eesmärgiks väikeste ettevõtjate kaitsmine suurte ja edukate konkurentide ees nagu seda oli varasematel aastatel. Nüüd on eesmärgiks monopolistliku hinnakujunduse murdmine ja avalike ning salajaste kokkulepete sõlmimise ära hoidmine. Koondumiste kontrolli teostatakse üldhuvide kaitseks ja sellega seoses sekkutakse ka vaba turu toimimisse.

Aluspõhimõtteks koondumise kontrolli juures on see, et on vaja taastada tõhus konkurents.

Kõige efektiivsemaks viisiks on luua tingimused uue konkurentsivõimeliste ettevõtete esilekerkimiseks.

Ettevõtjate suhtes kohandatakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artikleid 101 ja 102. Need reguleerivad ettevõtjatevahelist keelatud koostööd ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamist kuid ei sisalda sätteid ettevõtjate koondumiste kohta.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõige 1 sisaldab kirjet, mille kohaselt on ühisturuga kokkusobimatud ja keelatud kõik sellised ettevõtjatevahelised kokkulepped, ettevõtjate ühenduste otsused ja kooskõlastatud tegevus, mis võivad mõjutada liikmesriikide vahelist kaubandust ning mille eesmärgiks või tagajärjeks on takistada, piirata või kahjustada konkurentsi ühisturu piires, iseäranis need kokkulepped, otsused ja tegevus, millega:

- 1) otseselt või kaudselt määratakse kindlaks ostu- või müügihinnad või muud tehingutingimused;
- 2) piiratakse või kontrollitakse tootmist, turge, tehnilist arengut või investeringuid;
- 3) jagatakse turge või varustusallikaid;
- 4) seatakse lepingu sõlmimise eeltingimuseks teise poole nõusolek võtta endale lisakohustusi, mis oma laadilt või kaubandustavade kohaselt ei ole seotud sellise lepingu objektiga.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõige 1 kohandatakse juhul kui see mõjutab liikmesriikide vahelist kaubandust. Nendeks olukordadeks võib lugeda olukorrad, mil toimub muutused tavapärasel kaubavahetuses, mis toovad kaasa kaubanduse arengu teistmoodi viisil kui see toimuks siis kui kokkulepet ei sõlmita. Rahvusvahelised tehingud omavad sellist mõju siis kui pooled asuvad erinevates liikmesriikides või kui kehtestatakse kokkulepete alusel piirangud impordis või ekspordis. Näiteks kui on ettevõtja, kes ostab sisse toorainet ühelt tarnijalt ilma lisa tingimusi kehtestamata ja teiselt tarnijalt ostavad sisse toorainet kehtestades tingimusi, mis halvendavad teise tarnija konkurentsi võimalusi.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõige 1 rikkumiseks on vaja tuvastada kolme tingimuse esinemine:

- 1) ettevõtjatevaheline kokkulepe, kooskõlastatud tegevus või ettevõtjate ühenduse otsus;
- 2) olemasolev või võimalik mõju liikmesriikide vahelisele kaubandusele;
- 3) kokkuleppe, kooskõlastatud tegevuse või otsuse eesmärgiks või tagajärjeks on Euroopa sisesel konkurentsi takistamine, piiramine või kahjustumine, mis võib seisneda otseses või kaudses hinna- või muude kauplemistingimuste kindlaksmääramises. Lisaks veel tootmise, teenindamise, kaubaturu, tehnilise arengu või investeerimise piiramises. Näitena võib veel tuua võrdväärsete tehingute puhul erinevate tingimuste rakendamises seades seeläbi teised tehinguosalised ebasoodsasse konkurentsiolukorda või siis kokkuleppe sõlmimise eelduseks tingimuste seadmises, et teine pool võtab endale kokkuleppe objektiga mitteseotud lisakohustused.²

Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõiget 1 kohaldatakse horisontaalse kokkuleppe korral, mis on ettevõtjate kokkulepe, kooskõlastatud tegevus ja/või ühenduse otsus siis, kui ettevõtjad tegutsevad tootmise või turustamise samal tasandil konkurentidena.

² Hagström, M., Rüütel, R. Konkurentsiõigus ja praktika. Tallinn: Äripäev, 2010.

Koondumist loetakse horisontaalseks siis kui on tegemist enne koondumist konkurentidega, kes tegutsevad samal geograafilisel turul. Horisontaalse koondumise tulemuseks on turg kus on üks ettevõtja vähem ja koondumisel tekkinud ettevõttel suurem turuosa kui seda oli enne koondumist.

Reeglina on horisontaalsed koondumised konkurentsi seisukohalt ohtlikumad kui vertikaalsed koondumised ja selletõttu käsitletakse horisontaalseid kokkuleppeid rangemalt kui vertikaalseid, sest enamuse ühisturuga kokkusobimatuid horisontaalsete koondumiste juhtumeid tulenevad jätkuvalt " turgu valitsevast seisundist ", milleks on " olukord, kus üks või mitu ettevõtjat omandavad majandusliku võimu, mis võimaldab neil takistada tõhusa konkurentsi säilimise asjaomasel turul " ³

Euroopa Liidu õiguspraktikas vanim ja tuntuim kaasus horisontaalses kokkuleppes n.n. värvitootjate kaasus, mille käigus tõstsid Euroopa värvitootjad korduvalt ja ühtlaselt tootmisprogrammi hindu. Sealsetele hinnaliidrite hinnatõusule reageerisid koheselt teised ettevõtted. Edaspidi teavitasid hinnaliidrid hinnatõusust ette ja seda kinnitasid ka teised ettevõtjad ja kohandasid oma hinnad vastavaks ja olid nõus hinnatõusu vajalikkusega. Euroopa Komisjon nägi selles kartellikeelu rikkumist ja määras osalistele rahatrahvi. Trahviga ettevõtted ei nõustunud ja eitasid keelatud hinnakokkuleppe olemasolu.

Sel ajal kehtiva Euroopa Ühenduse lepingu artikli 81 järgi oli keelatud kooskõlastatud tegevus, mis moonutab või võib moonutada (piirata, kahjustada) konkurentsi Euroopa Liidus. Kuigi värvitootjad viitasid kooskõlastamissunnile on selline sund olemas vaid hinnaalandusega seoses mitte hinnatõusuga. Sellist kooskõlastamist sellistes oludes sai tegelikult vaid seletada eelneva kooskõlastamisega, milleks oli ka hinnatõusule eelnenud tootjate kohtumise mõte. Mille käigus tehti kindlaks, et kõik teevad hinnatõusus kaasa ja välditakse hinnasõda.

Kuna EÜ lepingu artikkel 81 eeldas, et kooskõlastamise otstarve või mõju oleks konkurentsi piirang siis oli sõlmitud kokkulepe värvitootjate vahel õigustühine ja Euroopa Komisjon kohustas asjaosalisi õigusrikkumist lõpetama ja määras rahatrahvi mida Euroopa Ühenduse Kohus ka kinnitas. ⁴

³ Eichhorn, K.H. Ginter, G. Euroopa Liidu ja Eesti konkurentsiõigus: Horisontaalsed mõjud. Tallinn, Brüssel: Kirjastus Juura, 2007.

⁴ Sepp, J. Euroopa Liidu konkurentsipoliitika: Horisontaalsed kokkulepped: värvitootjate kaasus. Tartu: AS Võru Täht, 2000.

Samuti Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõiget 1 kohaldatakse vertikaalse kokkuleppe korral, mis on ettevõtjate kokkulepe, kooskõlastatud tegevus ja otsus, mis toimib erinevatel tootmise või turustamise tasanditel. Näitena võib siinkohal tuua tooraine või valmiskauba tootmine, jae- või hulgiturundus. Teise näitena võib tuua tootmise ja müügi ühendamist loetakse vertikaalse koondumise loomulikuks tagajärjeks. Need on ettevõtjad, kes tegelikult ei ole omavahel konkurendid. Tingimusel kui need eelpool nimetatud, horisontaalne ja vertikaalne kokkulepe, tegevus või otsus mõjutab või võib mõjutada liikmesriikide vahelist kaubandust ja takistada, piirata või moonutada konkurentsiolukorda kaubandusturul.

Euroopa Liidu õiguspraktikas vanim ja tuntuim kaasus vertikaalsete kokkulepete all on Grundig-Consteni kaasus, kus Saksa firma Grundig oli valinud oma ainuesindajaks Prantsusmaal määramata ajaks firma Consten. Lepingus oli Consten endale võtnud muuhulgas kohustuse osta Grundigilt aastas teatud miinimumkogus, teha vajalikul määral reklaami ning korraldada garantii- ja hooldusteenust. Grundigi konkurentide kaupade turustamine ja eksport teistesse riikidesse oli keelatud.

Analoogne keeld sisaldus kõigis Grundigi lepingutes oma esindajatega Euroopa Liidu riikides. Vastukaaluks võttis Grundig endale kõigis lepingutes kohustuse mitte tarnida lepingupiirkonna teistele isikutele. Selline turusüsteem tõi vaatamata ühtsetele tehasehindadele kaasa Grundigi toodete jaehindade olulise erinevuse riigiti.

Kui Prantsusmaa liberaliseeris Grundigi toodete impordi, ostsid mitmed prantsuse firmad, k.a. UNEF, Grundigi toodangut Saksa hulgifirmadelt ja müüsid Prantsusmaal madalamate hindadega kui Consten. Consten esitas kaebuse UNEF-i vastu oma ainumüügiõiguse rikkumise ja kaubamärgi GINT õigusvastase kasutamise pärast. Firma UNEF omakorda taotles Grundigi lepingu kuulutamist artikli 81 rikkumiseks. Grundig teavitas Euroopa Komisjoni oma ainuturustuslepingust ja taotles neile, juhul kui nad on vastuolus artikliga 81, vabastust artikli 81 lõike 3 järgi.

Kaasus tõi esile ainumüügilepingute hinnangu küsimise Euroopa liidu konkurentsioiguses, mis otseselt seostub kartellikeeluga artikli 81 lõike 1 järgi kuid olemasolevaid lepinguid tuli uurida kui erandi võimalust artikli 81 lõige 3 järgi..

Kuigi lepingu artikli 81 lõige 1 on suunatud igasuguste kokkulepete vastu, millel on ⁵

⁵ Sepp, J. Konkurentsipoliitika Euroopa Liidus ja Eestis: Vertikaalsed kokkulepped: Grundig-Consteni kaasus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2002.

konkurentsi piirav otstarve või mõju siis grupierandite kõrval on teoreetiliselt võimalik üksikerand otseselt artikli 81 lõike 3 alusel. Neid otsuseid võib teha vaid Euroopa Komisjon, mille vastav protseduur on rangelt formaliseeritud ja kõigi nelja artiklis 81 lõikes 3 loetletud tingimuste täidetust. Antud juhul näitasid eriti suured hinnaerinevused riigiti, et tarbijad ei saa tekkivast kasust õigustatud osa. Lisaks ei ole absoluutne turukaitse Conserni jaoks tingimata vajalik selleks, et rajada toimivat turustussüsteemi. See näitab, et enamik ainumüüjaid saab hakkama ilma absoluutse turukaitseta. Seega ei ole individuaalerandi nõuded täidetud.⁵

Kui tegemist ei ole horisontaalse- ega vertikaalse koondumisega siis seda nimetatakse konglomeraatseks koondumiseks. See tähendab liitu mitteseotud tegevuste või kaupade vahel. Üldjuhul konkurentsioigus ei tegele selliste koondumistega kuna üldjuhul on konkurentsi kahjustamise oht sellistel juhtudel väike, sest see toimub ettevõtete vahel, kes on teineteise suhtes suhteliselt lähedastes turusuhetes. Näiteks kui toimub koondumine ettevõtjate vahel, kes toodavad samu kaupu kuid turustavad seda erinevatel geograafilistel turgudel. Antud juhul ei saa olla tegemist nii suure efektiivsuse kasvuga, kui seda on teiste koondumiste puhul. Sellisel juhul saab rääkida efektiivsuse kasvust müügikulu ja reklaamikulu vähendamise kohta ühikul ning sellisel juhul on võimalik alla viia ka püsikulud.

Siinkohal ei ole kõik koostööd alati keelatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõige 1 kohaselt. Seda ei kohaldata siis kui on tegemist Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõige 3 tulenevate tingimustega, mis aitavad parandada kaupade tootmist, levitamist ja arendamist, mille käigus tarbija saab sellest õiglasel osas kasu. Selle juures tuleb silmas pidada, et ei tohi kehtestada piiranguid, mis ei ole tulemuste saavutamiseks hädavajalikud.

Seda regulatsiooni täiendavad ka mitmed Euroopa Komisjoni kehtestatud määrused grupierandite kohta. Juhul kui see ei mõjuta liikmesriikide vahelist kaubandust siis kohaldatakse siseriikliku konkurentsioigust.

Põhiline lepingusäte ELi toimimise lepinguga on artikkel 102, milles ei ole keelatud turgu valitsev seisund kui selline, vaid sellise seisundi kuritarvitamine konkreetsetel turgudel, sest see võib mõjutada liikmesriikide vahelist kaubandust. Turguvalitsev seisundi mõistet tõlgendatakse kui positsiooni, kus ettevõtja või ettevõtjate grupp on võimeline käituma tuntavas ulatuses positsiooni, kus ettevõtja või ettevõtjate grupp on võimeline käituma tuntavas ulatuses sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja ka tarbijatest. Turguvalitseva seisundi loomine ja

⁵ Sepp, J. Viitatud teos

tugevdamine on keelatud. Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 102 ja määruses (EÜ) nr 1/2003 keelatakse turgu valitseva seisundiga ettevõtjatel kuritarvitused, mis võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubandust. Olulised koondumised ja omandamised on reguleeritud määrusega (EÜ) nr 139/ 2004 ja seda rakendav Euroopa Komisjoni määrus (EÜ) nr 802/2004 Euroopa Komisjonil on õigus need teatavatel juhtudel keelata.

Riigiabi reeglistik sisaldub Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklites 107- 109 ja paljudes Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu määrustes. Euroopa Komisjon on välja andnud ka mitmeid teadaandeid ja juhiseid, milles kirjeldatakse komisjoni olulisemaid seisukohti ja praktikat, toetudes Euroopa kohtute asjakohastele lahenditele.

ELi toimimise lepingu tekstis endas määratlust esitatud ei ole. Kõnealune mõiste määratleti seetõttu kohtupraktikas, esmalt Euroopa Kohtu poolt kohtuasjas 27/76: United Brands (14. veebruar 1978), mille järgi valitsev seisund tähendab ettevõtja majanduslikku tugevust, mis võimaldab tal vältida tõhusa konkurentsi alalhoidmist asjaomasel turul ja annab talle võimaluse tegutseda olulises ulatuses sõltumatult oma konkurentidest, klientidest ja tarbijatest. Turu valitsemise põhinäitaja on suure turuosa omamine. Määratlust on täiendavalt kinnitanud ja kujundatud järgmistes otsustes: Hoffmann- La Roche (kohtuasjas C-85/76), Hugin (kohtuasjas C 22/78), Commercial Solvents (kohtuasjas C-6 ja 7/ 73), Michelin (kohtuasjas C-332/81), AKZO (kohtuasjas C-62/86) ja Hilti (T-30/89).

Sõltumatult tegutsemise võimaluse näitaja võib väljenduda selles, et turgu valitsev pakkuja ei pea väikeste hinnatõusude korral arvestama sellega, et ostjad otsustavad konkureerivate toodete kasuks. Seda tehakse kindlaks läbi SSNIP – testi hindamise, kas pakkuja saaks kehtestada väikese, ent märkimisväärse 5-10 % hinnatõusu seejuures turuosa kaotamata. Lisaks võetakse arvesse konkurentide majanduslikku nõrkust, varjatud konkurentsi puudumist ning kontrolli vahendite ja tehnoloogia üle, mis annabki kokkuvõtva tulemuse selle kohta, milline on majanduslik võim asjaomase turu üle.

ELi toimimise lepingu kohaselt hinnatakse turgu valitsevat seisundit kogu siseturul või vähemalt selle olulises osas. Vastava asjaomase turu ulatus sõltub toote olemusest, asendustoodete olemasolust ning ühtlasi tarbijate käitumisest ja valmisolekust minna üle alternatiivsetele toodetele. Asjaomase turu määratlust käsitletakse komisjoni 1997. aasta teatises asjaomase turu mõiste kohta ühenduse konkurentsioiguses.⁶

⁶ Honnefelder, S. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ja ettevõtjate koondumiste kontroll. 0172012. Euroopa Liidu teemalised teabelehed. 2013.

EL toimimise lepingu artiklis 82 valitseva seisundi kuritarvitamist määratletud ei ole. Selles on esindatud üksnes mittetäielik loetelu kuritarvituse esinemise näidetest:

- 1) ebaõiglaste hindade või muude ebaõiglaste tehingutingimuste kehtestamine;
- 2) toodangu, turgude või tehnilise arengu piiramine tarbijate kahjuks;
- 3) erinevate tingimuste rakendamine võrdväärsete tehingute puhul teiste kaubanduspartneritega;
- 4) lisakohustuste kehtestamine, mis ei ole seotud lepingu objektiga.

Euroopa Komisjon on rakendanud USAs välja töötatud nn oluliste vahendite doktriini. Sellistes olukordades on turgu valitseval ettevõtjal infrastruktuur, mille kasutamiseeta muud ettevõtjad oma tooteid või teenuseid pakkuda ei saa. Kuritarvitamisega on eeldatavasti tegemist juhul, kui muudel ettevõtjatel puudub tõepoolest võimalus asjaomast struktuuri kasutamata oma tooteid või teenuseid turul pakkuda.

Euroopa kohus sätestas eelkõige oma otsuses kohtuasjas 85/76: Hoffmann. La Roche (13. veebruar 1979), et valitseva seisundi kuritarvitamine on ``objektiivne mõiste``. See oli kaubandusettevõtjate tehingute alusel toodete ja teenuste normaalset konkurentsi tingivatest meetoditest erinevate meetodite kasutamine, mille toimel konkurents, veelgi väheneb asjaomase ettevõtja kohalolust juba niigi nõrgestatud turul.⁶

Kõnealused kuritarvitamised võivad olla väga erinevad. Siinkohal sooviksin näitena välja tuua turgu valitseva seisundi kuritarvitamise juhtumi, mis on vanim ja tuntuim ja selleks on Meto kaasus.

Firma Meto arendas välja hinnamarkeri, mis võimaldab hinnalipikuid üheaegselt trükkida ja kinnitada suvalise vormiga esemele. Selle eelise tõttu lõi firma oma toodetega turul edukalt läbi, omades käsimarkerite turul 90% turuosa. Surudes ostjatele peale viieaastast ostukohustust oma lipikute suhtes, mis olid 30-40% kallimad kui konkurentide omad. Kohustuse rikkujate suhtes rakendas firma hoolduse lõpetamist, tarnekeelde ja muid meetmeid. Saksas kartelliamet pidas sellist käitumist seisundi kuritarvitamiseks. Konkurendid nõudsid samuti loobumist hankekohustusest. Kuigi Saksa Kartelliamet lähtus oma otsuses rahvuslikust õigusest, oleks rakendatav olnud ka Euroopa Ühenduse lepingu artikkel 82. Selles sätestatakse, et iga turgu⁷

⁶ Honnefelder, S. Viitatud teos

⁷ Sepp, J. Euroopa Liidu konkurentsipoliitika: Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine: Meto kaasus. Tartu: AS Võru Täht, 2000.

valitseva seisundi kuritarvitamine ühisel turul on keelatud, kui see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust.⁷

Konkurentsiamet võib kuritarvitused keelata ja vastavad kokkulepped õigustühiseks kuulutada ning samuti on Euroopa Komisjoni poolt võimalikud rahatrahvid. Antud juhul on õigustühised viieaastased ostukohustused lipikute suhtes ja keelatud selliste lepingute sõlmimine.

Euroopa Komisjon ja Euroopa kohus on arvessevõtnud veel teisigi vorme:

- 1) hindades vahet tegemine geograafilise asukoha järgi;
- 2) püsikliendi soodushinnad, mis hoiavad kliente tagasi konkureerivate tarnijate kasutamisest;
- 3) litsentsidest väljastamisest keeldumine;
- 4) madalate hindade kehtestamine konkurendi kõrvaldamise eesmärgil: eelkõige omahinnast madalamate hindade puhul eeldatakse, et tegemist ei ole konkurentsi tõttu kujunenud hinnaga. Siinkohal toimub tõendamiskohustuste ümberpööramine ja asjaomase ettevõtja peab tõendama, et tegemist on siiski turul kujunenud hinnaga;
- 5) põhjendamatu pakkumisest keeldumine.

Seejuures tuleb tähelepanu pöörata asjaolule, et pelgalt intellektuaalomandi õiguse omamine iseenesest probleemiks ei ole. Lisanduma peavad pigem keelduva ettevõtja turgu valitsev seisund ja kuritarvituslik käitumine. Erinevalt ELi toimimise lepingu artiklist 101 on siinkohal tegemist ühepoolse käitumisega. Siiski tuleb alati järgida lepinguvabaduse põhimõtet.

Valitseva seisundi kuritarvitamine tähendab liikmesriikidevahelise kaubanduse kahjustamist või tõenäolist kahjustamist. See tähendab, et ainult siseriikliku turgu mõjutavat käitumist ELi toimimise lepingu konkurentsieeskirjade kohane uurimine ei hõlma.

Määruses (EÜ) nr 139/2004 on sätestatud, et koondumine, mis eelkõige turgu valitseva seisundi tekitamise või tugevdamise kaudu taksitaks märkimisväärselt konkurentsi ühisturul või selle olulises osas, kulutatakse ühisturuga kokkusobimatuks (määruse (EÜ) nr 139/2004 artikli 2 lõige 3). Läbi viiakse eelnev kontroll, st enne koondumist tuleb kõnealustest tegevustest Euroopa Komisjonile teada anda. Koondumist ei tohi viia enne, kui komisjon on andnud selleks loa (määruse (EÜ) nr 139/2004 artikkel 7). Süsteemset järelkontrolli ega sidusettevõtjate eraldamist ei toimu.⁶

⁷ Sepp, J. Viitatud teos.

⁶ Honnefelder, S. Viitatud teos.

Kontrolli omandamine on seotud kõikide majandussektorite ettevõtjatega. Kontroll omandatakse kui ettevõtjad kavatsevad koonduda (määruse (EÜ) nr 139/2004 artikkel 3), mis tähendab seni eraldi ettevõtjate tervikuks ühendamist.

Samuti võib lugeda kontrolli omandamist seotuks kui kahe või enama sõltumatu ettevõtja või nende osad ühinevad. Selle kaudu kui vähemalt üht ettevõtjat kontrolliva isiku või isikute või ühe või mitme ettevõtja poolse otsese või kaudse kontrolli omandamisega ühe või enama teise ettevõtja või nende osade üle, mis võib toimuda väärtpaperite või varade ostu kaudu, lepingu alusel või mis tahes muul viisil.⁶

Allpool on eraldi välja toodud kõik õigusaktid, mis põhiliselt konkurentsivaldkonda reguleerivad ja toetuvad Euroopa Liidu toimimise lepingu VII jaotise järgmistele artiklitele:

Artikkel 101 - keelatud lepingud ja kooskõlastatud tegevuse keeld

Artikkel 102 - turgu valitseva seisundi kuritarvitamise keeld

Artiklid 103-105 - sätestavad konkurentsieeskirjade rakendamise

Artikkel 106 - avalikud ettevõtjad ning eri- ja ainuõigused

Artiklid 107-109 - riigiabi

Määrused:

Nõukogu määrus (EÜ) nr 1/2003, 16. detsember 2002, asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT L 1, 4.1.2003, lk 1—25) .

Komisjoni määrus (EÜ) nr 773/2004, 7. aprill 2004, mis käsitleb EÜ asutamislepingu artiklite 81 ja 82 kohaste menetluste teostamist komisjonis (ELT L 123, 27.4.2004, lk 18—24) .

Lisaks:

Komisjoni teatised ja suunised .

Grupierandid (ELTL artikkel 101(3)) .

Roheline raamat, mis käsitleb EÜ konkurentsieeskirjade rikkumisest tekkinud kahjude hüvitamist .

Peale õigusaktide on Euroopa Komisjon välja andnud ka mitmeid teadaandeid ja juhiseid, milles kirjeldatakse komisjoni olulisemaid seisukohti ja praktikat, toetudes Euroopa kohtute asjakohastele lahenditele.

⁶ Honnefelder, S. Viitatud teos.

2. KOONDUMISTE KONTROLL EESTIS

Konkurentsiseadus on Eesti Vabariigis kehtinud 1993.aastast. Seda on oluliselt muudetud 1998. aastal ja 2001. aastal.

Alates 1998 a. alustati Eestis koondumiste kontrolli kui vastavad seadusepunktid viidi sisse Konkurentsiseadusesse ja alates sellest ajast on seda edasi arendatud. Eestis kehtivad koondumisreeglid tulenevad siseriiklikest õigusaktidest ja Euroopa Liidu õigusaktidest. Seoses Eesti ühinemisega Euroopa Liiduga 1. mail 2004 a. reguleerib Eesti Vabariigi ja Euroopa Liidu õigusaktide vahelkorda Euroopa Nõukogu määruse nr 1/2003/ EÜ artikkel 3 (1), (2). Selle määruse kohaselt peab olema liikmesriikidel konkurentsiküsimustega tegelevad organid ja siseriiklikud kohtud on kohustatud rakendama asutamislepingu artikleid 101 ja 102. Need artiklid on otsekohaldatavad. Sama määruse kohaselt ei ole liikmesriikidel õigust keelata kokkuleppeid ja ettevõtjate ühenduste otsuseid või kooskõlastatud tegevust, mis on lubatud asutamislepingu artikli 101 kohaselt. Samas annab ülal nimetatud määrus liikmesriikidele õiguse rakendada turgu valitsevat seisundit omavate ettevõtjate suhtes rangemaid nõudeid kui on Euroopa Liidu õigusaktidega ette nähtud. Eelnimetatud põhimõtted kehtivad siis, kui konkurentsioiguse rikkumine võib mõjutada liikmesriikide vahelist kaubandust. Vastasel juhul juhindub siseriiklik konkurentsijärevalvet teostav asutus siseriiklikust õigusest.

Kuivõrd Eesti siseriiklik konkurentsioigus on harmoniseeritud Euroopa Liidu konkurentsioigusega, siis olulisi erinevusi siseriiklikes ning Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud konkurentsireeglite vahel ei ole.

Põhilisteks siseriiklikeks õigusallikateks on:

Seadused:

1. Konkurentsiseadus
2. Karistuseseadustik vt Konkurentsialased süüteod § 399-402
3. Riigilõivuseadus vt § 120 Koondumise menetlemine

Määrused:

1. Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011 määrus nr 9 "Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate teadus-ja arenduskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)" (RT I, 19.01.2011, 3)⁸

⁸ Konkurentsiamet. Õigusaktid. <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=10479>. 01.juuni.2014

2. Vabariigi Valitsuse 30. detsembri 2010 määrus nr 197 "Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate spetsialiseerumise kokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)" (RT I, 04.01.2011, 11)
3. Vabariigi Valitsuse 27.mai 2010 a määrus nr 60 Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate vertikaalsete kokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand) (RT I 2010, 23, 112);
4. Vabariigi Valitsuse 25. septembri 2001 määrus nr 303 "Eri-või ainuõiguse andmiseks avaliku konkursi korraldamise kord" (RT I 2001, 78, 469 ; 2002, 88, 510 ; 2006, 13, 103) ;
5. Majandus- ja kommunikatsiooniministri 17. juuli 2006.a määrus nr 68 "Koondumise osaliste käibe arvutamise juhend" (RTL, 2006, 59, 1061);
6. Majandus- ja kommunikatsiooniministri 17. juuli 2006.a määrus nr 69 "Koondumise teate esitamise juhend" (RTL, 2006, 59, 1062);

Riigiabi määrused.⁸

Eesti Vabariigi valitsuse määrusega on kehtestatud mitmed grupierandid ettevõtjatevahelistele koostööle, mis lubavad ettevõtjatel teatud olukordades asuda koostööle, mis oma olemuselt on konkurentsiseaduse alusel keelatud, kuid millega kaasnevad positiivsed mõjud teevad nende keelamise ebaotstarbekaks. Grupierandina antakse luba konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate vertikaalsete- ja horisontaalsete kokkulepete sõlmimiseks.

Majandus- ja kommunikatsiooniminister on vastu võtnud kaks koondumisega seonduvat määrust:

1. Koondumise osalise käibe arvutamise juhend
2. Koondumise teate esitamise juhend

Nende alusel reguleeritakse ja antakse luba koondumisele.

Alates 2001 aastast on Eesti Konkurentsiamet kontrollinud koondumisi ja omab eraldi osakonda selles asutuses, mis kannab nimetust konkurentsiteenistus. Konkurentsiteenistus jaguneb omakorda kaheks osakonnaks järelvalveosakonnaks ja koondumiste kontrolli osakonnaks. Konkurentsiamet on tänaseks teinud üle kolmesaja sellekohase otsuse, et tagada Eesti

⁸ Konkurentsiamet. Viitatud teos.

territooriumil vaba ja toimiv konkurents kõigile ettevõtjatele. Olgu see siis toodete valmistamisel, teenuste osutamisel ning toodete ja teenuste ostmisel ja müümisel ning muus äritegevuses konkurentsi takistamine, piiramine, kahjustamine, ärahoidmine või kõrvaldamine. Konkurentsiamet lähtub oma töös siseriiklikust õigusest kuid on ka erandeid, mil tuleb juhinduda Euroopa Liidu toimimise lepingust ja need on juhud, mil konkurentsioiguse rikkumine mõjutab liikmesriikide vahelist kaubandust. Näiteks rakendades turgu valitsevat seisundit omavate ettevõtjate suhtes rangemaid nõudeid. Eesti näite alusel omab turguvalitsevat seisundit ettevõtja või ettevõtjad, kelle positsioon võimaldab sellel kaubaturul tegutseda sellisel määral, et ta ei pea arvestama konkurentidega, varustajatega ja ostjatega. Turguvalitseva seisundi omandamiseks eeldatakse, et ettevõtjale kuulub vähemalt 40% kaubaturul olevast käibest. Siinkohal tuleb ka arvesse võtta turul valitsevaid asjaolusid, turu struktuuri, konkurentide tugevust, ostujõudu, ligipääsu toorainele jne. Seda kuidas ja mil määral üks või teine konkreetne koondumine mõjutab kas riigi sisest kaubandust või rahvusvahelist kaubandust, tuleb läbi vaadata ja analüüsida igal konkreetset juhul eraldi ning võtta vastu vastavasisuline otsus.

Konkurentsiamet ei kontrolli siiski kõiki koondumisi, vaid üksnes selliseid, mis ületavad teatud kriitilise piiri, millest alates võib koondumine mõjutada kaubaturul toimuvat konkurentsi Eestis. Selliseks kriteeriumiks on määratud koondumise osalise käibed Eestis. Käibe tekkimise koht määratakse kindlaks ostja asukoha järgi tehingu tegemise ajal, s.o käive Eestis tähendab Eesti territooriumil asuvate ostjale müüdud kaupade käivet.⁹

2.1. Koondumise olemus, mõiste ja liigid.

Koondumine toimub ainult siis, kui vahetub isik, kes omab valitsevat mõju ettevõtja üle või ühise valitseva mõju puhul muutub valitseva mõju struktuur (valitseva mõju omajate arv muutub, sh ühe isiku poolt teostatav valitsev mõju muutub ühiseks ja vastupidi). Seaduse üldsätetes sisalduv valitseva mõju definitsioon katab kõik võimalused, kuidas üks või enam ettevõtjat või füüsilist isikut saavad mõjutada teist ettevõtjat, sealhulgas kahe või enama isiku ühise valitseva¹⁰

⁹ Hagström, M. Rüütel, R. Teder, I. Konkurentsioigus ettevõtjale: Koondumiste kontroll Eestis. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2006.

¹⁰ Adamson, S. Kukrus, A. Lahevee, M. Laurits, A. Ljudova, S. Loor, M. Mazur, A. Merisaar, M. Ollõkainen, N. Proos, A. Põldroos, J. Tasa, K. Võsu, A. Konkurentsiseadus kommentaarid: Koondumise kontrollimine. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2003.

mõju. Tähtis ei ole enam, et ühel ettevõtjal (füüsilisel isikul) oleks teises ettevõtjas aktsiate enamosalus ja hääaltenamus, vaid piisab ka, kui tehing, leping või ettevõtja põhikiri annab neile isikutele võimaluse realselt mõjutada teist ettevõtjat. Teise ettevõtja mõjutamine võib seisneda õiguses oluliselt mõjutada teise ettevõtja juhtorganite koosseisu, tööd või otsuste tegemist või kasutada ja käsutada teise ettevõtja kogu vara või olulist osa sellest. Otsuste tegemise mõjutamine võib seisneda näiteks vetoõiguste olemasolus teatud strateegiliste otsuste vastuvõtmisel (eelarve, ettevõtja juhtorgani liikmete või selle enamuse valik, suuremad investeeringud, äritegevuse plaan jm) Valitseva mõju võivad anda ka vähemusaktsiad, millele omistatakse spetsiifilised õigused.¹⁰

Koondumisel on konkurentsioiguses laiem tähendus kui äriõiguses, kus kasutatakse koondumise asemel terminit ühinemine. Konkurentsioiguses kasutatakse sõna koondumine ka siis kui kirjeldatakse konsolideerumist, mis toimub siis kui kaks tegutsevat ettevõtet lõpetavad tegevuse, et luua uus ettevõtte, kellele kuuluvad eelmise kahe lõpetatud ettevõtte varad.

Koondumise osaliseks loetakse ühinevat ettevõtjat või füüsilist isikut, kes omab mõju teise ettevõtja üle täielikult või osaliselt. Samuti on koondumise osalised ettevõtjad või füüsilised isikud, kes omandavad valitseva mõju kolmanda ettevõtja või tema osa üle.

Vertikaalsed kokkulepped on sellised kokkulepped, mis on sõlmitud tootmise või turustuse erinevatel tasanditel tegutsevate ettevõtjate vahel. Näiteks loetakse vertikaalseteks kokkulepeteks tarnelepinguid hulgi- ja jaemüüja vahel või lepingusõlmimist tootja varustamiseks toorainega. Vertikaalsete kokkulepete sõlmijad ei ole tavaliselt omavahel konkurendid. Erandjuhtudel võib näiteks tootja ka tegutseda jaemüügi turul siis on ta konkurent.

Enamus toimunud koondumisi on konkurentsioigusega kooskõlas ja toimivad positiivselt ettevõtlusturul. Tagades ettevõtjate efektiivsuse suurenemise kaasa arvatud mahtude suurenemise. Olgu selleks siis efektiivsem tootmis-, müügituru- või arendusmaht, mis oleks aeglasemalt saavutatud või olemata jäänud kui seda oleks tehtud ettevõtja sisemise arengu arvelt. Turgu mittevalitsevate ettevõtjate koondumine võib aga luua turu konkurentsivõimelisemaks kuna nad loovad uue ja tugeva konkurendi turu valitsevale ettevõtjale. Koondumisel on võimalik tootmisvahendite suunamine vähemefektiivsematelt ettevõtjatelt efektiivsematele ettevõtjatele. Tõstes selle läbi vahendite väärtust ja efektiivsust. Samuti saavutatakse koondumisega ökonoomsus juhtimises ning selle läbi lõppeb ära juhtimise dubleerimine.

¹⁰ Adamson, S. Kukrus, A. Lahevee, jt. Viitatud teos.

Koondumisel saavutatakse tootmisefektiivsus sellega, et ressursse mida kasutatakse kaupade tootmiseks luuakse läbi kulupõhise majanduse.

Dünaamiline efektiivsus on tagatud aga sellega, et tehakse rohkem koostööd uute kaupade ja teenuste levitamise kaudu ja ka uurimustööd.

Mõned eelpool loetletud efektiivsuse tõstmise tulemustest jõuavad ka tarbijani ja tagavad neile heaolu. Näiteks hindade alandamine ja kaupade ning teenuste valiku suurenemine.

Mario Monti, endine Euroopa Liidu konkurentsi komisjonäär, on rõhutanud järgmist:

“Konkurentsipoliitika eesmärgiks on majandusliku toimimise toetamine ja eriti just tarbija heaolu kaitsmine. Konkurentsi säilitamisel mängib koondumiste kontroll olulist rolli garanteerides tootmise efektiivsust ja hoides ettevõtjate huvi innovatsiooniks ning kindlustades ressursside optimaalse jagamise majandusruumis. Tarbijad saavad aga kasu õieti elluviidud konkurentsipoliitikast, nautides sellest tulenevaid madalaid hindu ja laiemat toodete ning teenuste valikut.”¹¹

Konkurentsiprobleemina võib välja tuua innovatsiooni, mis võib hoopis tõsta hindu. Seda põhjendatakse toote juurutamise ja arengufaasis tekkivate suurte püsikuludega ühele tooteühikule. Samuti võib kõrget müügihinda hoida konkurentide puudumine või nende arv ei ole piisav kauba hinna alandamiseks.

Testidega, millega koondumisi analüüsitakse toovad suuremal või vähemal määral kaasa efektiivsust, mis kaasneb iga koondumisega. See tagab kaitse, et koondumisega tingitud turustruktuur ei muutu ülemäära. Kui kaasnevad kõhklused, et kas koondumine on kooskõlas konkurentsioigusega tuleb koondumise toetajatel tõenda, et koondumisega kaasnevad nii tavaline kui ka erakorraline efektiivsus ja ka seda, et neid tagajärgi ei ole võimalik saavutada muude vahenditega kui seda on koondumine.

2.2. Eesti Vabariigis toimunud koondumisi

Alates 2001 aastast on Eesti Vabariigis toimunud mitmeid koondumisi. Järgmistel lehekülgedel on välja toodud huvitavamad nendest, mis on toimunud erinevatel aastatel kuid jätnud oma jälje koondumiste kontrolli ja konkurentsioigusesse.

¹¹ Moti, M. Analytical Framework of Merger review. Address to the Inaugural Conference of the International Competition network Napoli. 2002.

2013 aastal esitas Konkurentsiametile koondumisavalduse AS Forum Cinemas ja Solaris Kino OÜ, kus AS Forum Cinemas soovis hakata opereerima Solaris Kino OÜ-le kuuluvat kinokompleksi Tallinnas Solarise keskuses. Konkurentsiamet sai menetlemiseks koondumise, mille mõju avaldus kahele kaubaturule:

- 1) filmide näitamine kinodes
- 2) filmide levitamine.

Esimese puhul analüüsis Konkurentsiamet konkurentsitingimusi Tallinnas ja selle lähiümbruses. Teise puhul analüüsis amet konkurentsitingimusi kogu Eesti territooriumil.

Menetluse ajal tegutsesid Tallinnas veel kino Artis, kino Sõprus, Katusekino ja Tallinna Ülikooli Balti Filmi- ja Meediakooli kinosaal „SuperNova kino“. Konkurentsiamet võrdles nimetatud kinode kontseptsioone, suurust ja filmivalikut. Need sobisid lähedasteks konkurentideks.

Koondumise tulemusel oleks AS Forum Cinemas saavutanud filmide näitamisel Tallinna ja selle lähiümbruse kinodes üle 90%-lise turuosa. Solaris kino ja kino Artis alustasid oma tegevust 2009. aasta lõpus. Nende kinode turule sisenemine oli heaks näiteks konkurentsi tekkimisest ja selle positiivsest mõjust tarbijatele, sest toimus järsk kinopileti hindade langus ning oluliselt kasvas vaatajate arv.

AS Forum Cinemas ja Solaris Kino OÜ koondumise tulemusel oleks kadunud koondumise osaliste senisest konkureerimisest tulenev kasu kinokülastajatele. Solaris kino oli ma tegutsemisaastatega kasvanud kiiremini kui Coca Cola Plaza. ta hõivas järjest rohkem turuosa. Koondumise tulemusel oleks kõrvaldatud järjest tugevamat konkurentsipurvet avaldav ning praktiliselt ainus konkurent. Koondumine oleks kahjustanud konkurentsi filmide levitamise kaubaturul.

Mõlemad osapooled arvasid, et koondumise osaliste hinnangul kaasnenuks koondumisega kinokülastajatele vaid positiivsed arengud. AS Forum Cinemas esitas Konkurentsiametile käitumuslike kohustuste paketi.

Pakutud kohustusteks olid:

1. kohustus mitte tõsta kinopileti hindasid rohkem kui on tõusnud tarbijahinnaindeks;
2. kohustus opereerida Solaris kino vähemalt sama ekraanide arvu ja sama ulatusliku filmivalikuga, mis enne koondumist ning investeerida kinodesse;¹²

¹² Konkurentsiamet. Otsus 09.04.2013. nr 5.1-5/13-015

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsused/2013/Otsus_09042013.pdf. 28.05.2014

3. kohustus hoiduda uute kinode avamisest;
4. kohustus rakendada ühte lojaalsusprogrammi mõlemas kinos;
5. kohustus pakkuda Eesti filmidele soodsamaid linastustingimusi;
6. kohustus jätkata filmide levitajana kinode võrdset kohtlemist;
7. kohustus tagada, et AS-i Forum Cinemas poolt levitatavate filmide maht Solaris kinos ei ületa AS-i Forum Cinemas turuosa levitusturul.¹²

Konkurentsiameti hinnangul ei olnud eeltoodud kohustused koondumisest tuleneva konkurentsi kahjustumise parandamiseks sobivad. Parandusmeetmed ei olnud sobivad nii sisuliselt kui ka seetõttu, et vajadus nende pikaajalise kehtivuse järele takistab oluliselt koondunud ettevõtja tegevusvabadust ning muudab keeruliseks ka järelevalve kohustuste täitmise üle.

Koondumise menetlus lõpetati, kuna koondumise osalised loobusid koondumisest. Vastasel juhul oleks Konkurentsiamet koondumise keelanud.¹³

2008. aastal tegi Konkurentsiamet oma ajaloos esimese koondumist keelava otsuse. AS-iga Magnum samasse kontserni kuuluva Terve Pere Apteek OÜ ja OÜ Saku Apteek koondumise keelamise põhjenduseks oli konkurentsi kahjustava tendentsi peatamine. Konkurentsi kahjustav tendents seisneb AS Magnum kontserni turujõu järk-järgulises tugevnemises ning teiste turuosaliste poolt temale avaldatava konkurentsisureve pidevas vähenemises. Kindlate ja stabiilsete tarnekanalite olemasolu iseloomustab väljakujunenud kaubaturgu ravimite hulгимүүjate jaoks ning ravimite hulгимүүjate vaheline konkurentsisureve on muutunud minimaalseks. AS Magnum kontsern on saavutanud väga tugeva turupositsiooni kogu ravimite turustamise ahelas alates ravimite Eestisse sisseostmisest kuni apteekidest lõpptarbijale väljastamiseni. Tema vertikaalselt integreeritud struktuur ning vähene väline konkurentsisureve on muutnud AS-i Magnum olulise turujõuga ettevõtjaks nende ravimitootjate jaoks, kes soovivad turustada oma kaupa Eestis. Magnum Medical OÜ kontserni osatähtsus ravimite Eestisse¹⁴

¹² Otsus 09.04.2013 nr 5.1-5/13-015 Viitatud otsus.

¹³ Konkurentsiamet. Aastaraamat 2013.

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/Aastaraamat_2013.pdf . 28.05.2014

¹⁴ Konkurentsiamet. Aastaraamat 2008.

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2008.pdf . 28.05.2014

sisseostmisel on suures proportsionaalses ülekaalus võrreldes teiste ravimite hulgimüüjatega. Lisaks põhjustab tugevat turujõudu omav vertikaalselt integreeritud ettevõtja ning tema turujõu tugevnemine kaubaturgude sulgumise efekti, mille tulemusel järjest suurem osa kaubaturust jääb suletuks teistele ravimite hulgimüüjatele ning seega väheneb nende kliendibaas.

Konkurentsipurve puudumisel on ettevõtjal võimalik pakkuda ravimeid tuginedes tema enda majanduslikele kaalutlustele, mille tulemusel võivad kahjustada lõpptarbijaja huvid. Näiteks võib ettevõtja valida analoogsete, sama või erineva toimeainega, kuid sama ravitulemust andvate, ravimite seast kallimate turustamise. Olulise turujõuga vertikaalselt integreeritud ettevõtja võib asuda dikteerima ravimite turustamise tingimusi. Selliseid ohte nähes ning arvestades seejuures ka ravimituru eriregulatsiooni, mis osaliselt piirab ettevõtjate võimalusi kahjustada konkurentsi, otsustas Konkurentsiamet Terve Pere Apteek OÜ ja OÜ Saku Apteek koondumise keelata.¹⁴

Konkurentsiamet keelas 2011. aastal AS-i Eesti Post (edaspidi Eesti Post) ja AS-i Express Post koondumise, mis on Konkurentsiameti ajaloos teine koondumist keelav otsus kus mõlemad koondumise osalised tegutsevad postiteenuste valdkonnas. Eesti Post on riigile kuuluv äriühing, mis tegeleb universaalse postiteenuse, kullerpostisaadetiste edastamise teenuse, otsepostisaadetiste edastamise teenuse, kirisaadetiste edastamise teenuse ja muude postiteenuste osutamisega. Express Post kuulub Aktsiaseltsi Ekspress Grupp ja AS-i Eesti Meedia ühise valitseva mõju alla ning pakub perioodika kojukande ning otsepostisaadetiste ja kirisaadetiste edastamise teenust. Eesti Post soovis omandada valitseva mõju Express Posti üle ning nimetatud koondumise lubamise korral oleks Eestis postiteenuseid osutama jäänud vaid üks ettevõtja. Konkurentsiamet analüüsis postiteenuste valdkonna konkurentsiolekorda, teavet konkurentsi toimimise kohta koguti ka koondumise osaliste klientidelt. Ettevõtjate hinnangul konkurents nimetatud valdkonnas toimib ning klientidel on valikuvõimalus. Express Posti konkurentsipurve Eesti Postile on avaldanud konkurentsi toimimisele positiivset mõju. Klientidel on võimalik valida parim pakkuja kahe teenuse osutaja vahel hinna, kvaliteedi jms kriteeriumite alusel. Koondumisega selline Express Posti konkurentsipurve Eesti Postile kaoks. Tõhus konkurents turul on kasulik klientidele sh lõpptarbijatele, seda eelkõige madalamate hindade,¹⁵

¹⁴ Konkurentsiamet. Aastaraamat 2008. Viitatu teos.

¹⁵ Konkurentsiamet. Aastaraamat 2011.

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2011.pdf. 28.05.2014

parema kvaliteedi, kaupade ja teenuste suurema valiku ning innovatsiooni näol.

Konkurentsitingimustes on ettevõtjatel motivatsioon arendada tooteid, olla paindlik ja kliendisõbralik ning pakkuda tooteid madalama hinnaga. Koondumiste kontrolli kaudu on võimalik takistada selliste koondumiste toimumist, mis suurendavad ettevõtte turujõudu ning jätavad tarbijad tõenäoliselt ilma toimiva konkurentsiga kaasnevatest hüvedest.

Express Post on suutnud saavutada postiteenuste valdkonnas positsiooni, kus ta on Eesti Posti jaoks arvestatav konkurent. Konkurentsivolukorra analüüsi tulemusena jõudis Konkurentsiamet seisukohale, et Eesti Posti ja Express Posti koondumine kahjustaks oluliselt konkurentsi perioodika kojukande, otsepostisaadetiste edastamise ja kirisaadetiste edastamise kaubaturgudel, kuna koondumise tulemusena saavutaks Eesti Post monopoolse seisundi ning konkurentsi postiteenuste osutamisel kaoks täielikult. Konkurentsiamet esitas vastava hinnangu Eesti Postile vastuväidete esitamiseks ning ettepaneku tegemiseks kohustuste võtmise kohta. Nimelt võib Konkurentsiamet konkurentsiseaduse kohaselt konkurentsi kahjustamise vältimiseks anda koondumiseks loa tingimusel, et koondumise osalised täidavad endale võetud kohustused. Samuti võib teatud juhtudel lubada koondumist, millega kaasneb oluline tõhususe kasv. See kehtib juhul, kui piisava tõendusmaterjali põhjal on võimalik järeldada, et tõhususe kasv suurendab tõenäoliselt ettevõtja võimalusi ja ajendit tegutseda tarbijate huvides ja konkurentsi edendavalt, tasakaalustades sellega negatiivseid mõjusid, mida koondumine oleks vastasel juhul kaasa toonud. Eesti Posti poolt välja pakutud kohustustest ei selgunud ameti hinnangul, kuidas need oleksid kõrvaldanud koondumisega kaasnevat konkurentsi kahjustumist. Eesti Posti poolt väidetud teatav kulude kokkuvõid ei kompenseeri ega kaalu üles koondumisega kaasnevat konkurentsi kadumist.¹⁵

Vastavalt konkurentsiseaduse § 22 lg 1 lähtub Konkurentsiamet koondumisele hinnangu andmisel vajadusest säilitada ja arendada konkurentsi. Seega ei olnud võimalik lubada sellist koondumist, mille tulemusena oleks konkurents postiteenuste valdkonnas täielikult kadunud, kuna:

1. Eesti Post oleks koondumise järgselt olnud ainuke postiteenuseid osutav ettevõtja, mis tähendab, et klientidel puuduks igasugune valikuvõimalus.¹⁶

¹⁵ Konkurentsiamet. Aastaraamat 2011. Viitatud teos.

¹⁶ Konkurentsiamet. Otsus 18.05.2011.a nr 5.1-5/11-011, http://www.konkurentsiamet.ee/public/Koondumised/2011/ko2011_8_t_iendav_menetlus.pdf . 28.05.2014

2. Postiteenused on klientidele endiselt olulise tähtsusega ja vajalikud teenused, millest ei ole võimalik loobuda. Koondumise järgselt oleks see omakorda andnud Eesti Postile võimaluse tegutseda klientide huvidest sõltumatult.¹⁶

Koondumised, mis on kooskõlas konkurentsioigusega ja vastavad kõigile seadusest tulenevatele nõuetele, saavad koondumiseks loa Konkurentsiametilt ja näevad üldjoontes välja sellised nagu allpool näitena välja toodud koondumine.

16.04.2013 otsusega nr 5.1-5/13-016 anti koondumisluba koondumisele nr 09/2013 USS Security Eesti AS ja AS Turvateenistus Alfastari vahel, mille kohaselt olid 08.03.2013 sõlminud USS Security AS ja Leonarda Invest AS aktsiate müügilepingu. Lepingust tulenevalt omandas USS 72% AS Turvateenistus Alfastar aktsiatest ning 11.03.2013 sõlmitud USS ja füüsilise isiku Kirill Samsonov aktsiate müügilepingu, mille alusel USS omandab 28% Alfastar aktsiatest. Nende Tehingute tulemusena omandas USS valitseva mõju Alfastar üle konkurentsiseaduse § 2 lg 4 tähenduses, ning antud juhul oli tegemist koondumisega KonkS § 19 lg 1 p 2 sätestatud viisil.

Konkurentsiamet menetles koondumist ja leidis, et koondumise osaliste turuosad turvateenuste kaubaturul Eestis moodustasid 2011. aastal kokku u 14,9%. Turvateenuste turu ülevaate kohaselt omab turvateenuste kaubaturul kõige suuremat turuosa (u 46,2%) AS G4S Eesti ja lisaks on suurimateks konkurentideks turvateenuste kaubaturul Securitas Eesti AS (turuosa 7,3%) ja Hansab AS (turuosa 5,6%).

Eeltoodut arvestades on Konkurentsiamet seisukohal, et käesolev koondumine ei mõjuta oluliselt konkurentsi olukorda turvateenuste osutamise kaubaturul Eestis, kuna ka koondumise järgselt tegutsevad nimetatud kaubaturgudel mitmed teised turvateenuseid osutavad ettevõtjad. Seega puudus antud koondumisel koondumist keelavad asjaolud.¹⁷

Ülalpool toodud koondumised on vaid väike kuid oluline osa Eesti Vabariigis toimunud koondumistest ja annavad ülevaate, milliste koondumistega tegeleb Konkurentsiamet oma igapäevatöös.

¹⁶ Konkurentsiamet. Otsus 18.05.2011.a. nr 5.1-5/11-011. Viitatud otsus.

¹⁷ Konkurentsiamet. Otsus 18.05.2011.a. nr 5.1-5/11-011

http://www.konkurentsiamet.ee/public/Koondumised/2013/ko2013_9.pdf . 28.05.2014

2.3. Koondumisega seotud konkurentsiprobleemid

Koondumisega seotud konkurentsiprobleeme ja pakutavaid lahendusi on mitmeid. Siinkohal toaksin välja alljärgnevad:

- 1) Koondumisega otseselt seotud ja selle jõustamiseks vajalike konkurentsipiirangute sisuline hindamine toimub täiendpiirangute doktriini alusel, mis võimaldab hindamist teostada kindla süsteemi järgi. Selle süsteemi väljatöötamisel ära unustatud konkurentsioiguse peamine eesmärk, milleks on konkurentsile ja selle kaudu tarbijate heaolule negatiivset netomõju avaldavate kokkulepete välistamine. Konkurentsioiguse eesmärkide efektiivse saavutamise tagamiseks ei tohiks ei ettevõtjad ega ka konkurensiorganid ja kohtud koondumisega seotud konkurentsipiirangute õiguspärasuse kontrolli lõpetada pärast piirangute koondumist täiendava iseloomu tuvastamist. Piirangu koondumist täiendavat iseloomu tuleks käsitada koondumisega konkurentsile kaasnevate mõjude piirangule omistamist võimaldava faktina ning kaaluda ka piirangu konkurentsile avaldatavat netomõju. Alles pärast sellist kaalumist on võimalik teha lõplik järeldus piirangu kooskõla kohta konkurentsioigusega.¹⁸
- 2) Suurim raskus, mis seondub oligopoolsete turgude kontrollimisega kuritarvitamise karistamise vormis, seondub asjaoluga, et konkurensiolukorra muutmiseks puuduvad sobivad parandusmeetmeid. Kui turustruktuur kallutab ettevõtjaid samalaadsele tegevusele – s.t kui hindade ühtlustamise põhjuseks on konkurentide ratsionaalne reageerimine teineteise otsustele –, siis pole rahatrahvil muud mõju kui lihtsalt majandustegevuse pärssimine. Muuta ettevõtjad oma käitumist sellisel turul tegutsedes ei saa ning ettevõtjatele pole mingit mõtet öelda: „Ärge sõltuge oma hinnaotsuste tegemisel rivaalide otsustest!“¹⁹

¹⁸ Lehtsaar, P. Koondumise jõustamiseks vajalike konkurentsipiirangute sisuline hindamine, Juridica. 2009.

http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2009/6/152862.PRN.prv.php
28.05.2014

¹⁹ Kalmo, H. Kollektiivne turgu valitsev seisund – uus instituut Eesti konkurentsioiguses. Juridica. 2007.

http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2007/10/133188.PRN.prv.php .
28.05.2014

- 3) Kollektiivse turgu valitseva seisundi instituudi sissetoomisega iganes Eesti konkurentsioiguses tavapärane kaksikjaotus, mille kohaselt rakendub keelatud kokkulepete ja kooskõlastatud tegevuse regulatsioon mitme ettevõtja puhul, turgu valitseva seisundi regulatsioon aga vaid ühe ettevõtja tegevuse hindamisel. Nüüdsest saavad turgu valitsevat seisundit kuritarvitada ka mitu ettevõtjat, kellest ükski pole iseseisvalt domineeriv. Konkurentsiamet on teinud oma töös erandi seaduses sätestatud konkurentsi kahjustava kokkuleppe, kooskõlastatud tegevuse või ettevõtjate ühenduse otsuse keelust, mis hiljem osutub ettevõtjate tegevus aga konkurentsi kahjustavaks. Asjaolu, et ettevõtjad on kokkuleppeks või kooskõlastatud tegevuseks saanud ametilt loa, ei saa luua õiguspärast ootust, et kollektiivse turgu valitseva seisundi kuritarvitamist ei karistata. Ettevõtjate vaheline kokkulepe pole siiski tingimata vajalik, et Konkurentsiamet võiks mitu ettevõtjat tunnistada ühiselt turgu valitsevaks. Euroopa ühenduste kohtute praktika kohaselt on see võimalik ka juhul, kui ettevõtjaid ei ühenda mitte mingisugused õiguslikud sidemed, vaid üksnes tegutsemine oligopoolsel turul. Samas ei tohiks Konkurentsiamet ettevõtjate samalaadse käitumise korral vältida kooskõlastatud tegevuse tõendamise nõudeid lihtsalt sellega, et peab ettevõtjaid ühiselt turgu valitsevateks ja karistab neid selle seisundi kuritarvitamise eest. Sellisel juhul võib juhtuda, et ettevõtjaid karistatakse tegevuse eest, mis on turul püsimiseks vältimatu. Rahatrahvi määramine sellisel juhul oleks majanduslikult samaväärne maksu kehtestamisega teatud omadustega turul tegutsemisele: kui turustruktuur kallutab ettevõtjaid samalaadsele tegevusele, pole rahatrahvil muud mõju kui lihtsalt majandustegevuse pärssimine. Märksa mõistlikum on püüda koondumiste kontrolli käigus juba ennetavalt vältida niisuguse olukorra tekkimist eeskätt selliste parandusmeetmete rakendamise abil, mis kompenseerivad koondumise tagajärjeks olevat konkurentsi vähenemist uue elujõulise majandusüksuse loomisega.
- 4) Konkurentsiameti lähenemine koondumiste hindamisele on kaheastmeline: esmalt määratletakse asjaomane turg ning otsustakse, kas koondumine tooks kaasa enam kui 40%-lise turuosa; kui see on nii, kontrollitakse, kas suur turuosa võimaldaks osalistel ka tegelikult käituda konkurentidest, varustajates ja ostjatest sõltumatult. Menetluse esimeses järgus arvutatud turuosa ei pruugi peegeldada osaliste tegelikku turujõudu ning seetõttu võidakse lubada konkurentsi kahjustavat koondumist. Vältimaks sellist viga, on äärmiselt oluline, et Konkurentsiamet määratleks asjaomase turu ¹⁹

¹⁹ Kalmo, H. Viitatud teos

majanduslikult mõttekalt ja tegelikke konkurentsipiiranguid arvestades. Ametil peaks selleks olema piisavalt teavet. Konkurentsiseaduse rakendamiseks kehtestatud määruse „Koondumise teate esitamise juhend“ kohaselt peavad plaanitava koondumise osalised esitama Konkurentsiametile kaubaturgude kohta andmed, mis puudutavad muuseas nõudluse struktuuri (kaubaturu arengufaas, ostjate eelistuste ja tarbimisharjumuste tähtsus, üleminekukulud jne), turustuskanaleid ja teenindusvõrke (§ 8).

Konkurentsiseaduse § 57 lõige 1 annab ametile õiguse nõuda kõigilt füüsilistelt ja juriidilistelt isikutelt teavet konkurentsiolukorra analüüsimiseks ja kaubaturu piiritlemiseks.

Laialdastest teabe hankimise võimalustest hoolimata ei põhjenda amet valitud turu määratlusi just eriti põhjalikult. Sageli rahuldutakse üldsõnaliste, täpsemini argumenteerimata, et kaks toodet ei ole tarbija seisukohalt üksteisega asendatavad. Tähelepanuväärne on kogu maailmas konkurentsipoliitika nurgakiviks kujunenud hüpoteetilise monopoli testi puudumine ameti praktikas. Näite selle kohta, kuidas testi pakutav mõtteeksperiment võib olla vajalik, pakub juhtum, kus amet eristas telefonikataloogide ja Interneti-kataloogide kaubaturge. Kuigi mõlema kataloogi andmebaasid suures osas ühtivat ning olevat seetõttu informatsiooni hankija jaoks kvaliteedi seisukohalt asendatavad, pidavat neid infokataloogide liike siiski eristama, sest „internetikatalooge saab kasutada ainult interneti püsiühenduse korral, mistõttu ei ole nimetatud teenused ostjale kasutustingimuste poolest asendatavad“. Hüpooteetilise monopoli testi rakendamisel oleks antud juhul tekkinud küsimus, kas piisavalt paljudel tarbijatel on Interneti püsiühendus. Kui telefonikataloogid ja Interneti-kataloogid oleksid piisava arvu tarbijate jaoks asendatavad, võiksid need tooted omavahel konkureerida isegi siis, kui püsiühenduseta tarbijate jaoks oleksid need täiesti asendamatud. See näide osutab niisiis veel kord ohule, mis on seotud turgude määratlemisega keskmise tarbija seisukohast lähtudes.

- 5) Konkurentsiameti läbiviidava kontrolli leebust suurendab veelgi asjaolu, et isegi juhul, kui leitakse, et plaanitav koondumine toob kaasa turgu valitseva seisundi omandamise või tugevnemise, arvab amet sageli, et kuna „turul on siiski toimiv konkurents“, pole vaja koondumist keelata. Esiteks ei saa päris asjakohaseks pidada hetkel toimivale konkurentsile osutamist, sest koondumiste kontrolli puhul ongi küsimus selles,¹⁹

¹⁹ Kalmo, H. Viitatud teos.

kas koondumisega konkurentsipurve praegusega võrreldes väheneks. Eriti küsitav on tuginemine näiteks müügiarenduskampaaniatele ning sellest järeldamine, et turul on tihe konkurents ja seega ei tekita ettevõtte valitseva seisundi tugevnemine liigset turujõudu. Ka monopoli seisukohalt võib olla põhjendatud nõudluse suurendamiseks müügiarenduskampaania korraldamine. Kampaania ei pruugi kõnelda mitte konkurentsist, vaid katsest mõjutada tarbijate eelistusi. Konkurentsi olulist vähendamist tingiva koondumise lubamise põhjendamiseks ei piisa ka sellest, et puhtspekulatiivselt osutatakse uute ettevõtjate sisenemise võimalusele. Turul juba tegutsevatel ettevõtjatel võib olla mitmesuguseid eeliseid, mistõttu ei pruugi puhtteoreetiline sisenemisevõimalus olla piisavalt distsiplineeriva toimega, et vältida turujõu kuritarvitamist. Seetõttu peaks analüüsi, mis põhineb asjaomase turu määratlemisel ja turuosade hindamisel, tervikuna rakendama eeldusena: turuosadest lähtutakse koondumisele loa andmisel üksnes juhul, kui konkurentsiolukorra eripära ei nõua turujõu vahetut hindamist.

- 6) Koondumisele tingimuslikku luba andes (s.t. korrektiivmeetmeid rakendades) tuleb silmas pidada erinevaid aspekte, sest kaubaturud ning iga konkreetse koondumisega seotud asjaolud erinevad suures ulatuses. Seepärast peavad ka korrektiivmeetmed vastama paljudele eri kriteeriumidele. Ei ole olemas ühte konkreetset korrektiivmeetmet või korrektiivmeetmete tüüpi, mis sobiks kõikide koondumistest tõusetuvate konkurentsiprobleemide lahendamiseks. Kõiki koondumisi ja nende puhul rakendatavaid korrektiivmeetmeid tuleb hinnata juhtumipõhiselt.

Mittestruktuuriliste korrektiivmeetmete jõustamine on alati olnud ja ilmselt ka jääb problemaatiliseks. Kuid jõustamisega seotud probleeme on võimalik vähemalt mingis ulatuses leevendada usaldusisikute kaasamisega järelevalve teostamise protsessi, samuti vahekohtumehhanismide rakendamisega. Lisaks aitab jõustamisprobleeme ennetada koondumise osaliste kohustuste võimalikult täpne ja detailne sätestamine koondumisotsuses, jättes siiski võimaluse kohustuste sisu üle vaadata juhul, kui esinevad asjaolud, mida ei olnud võimalik koondumise hindamise ajal ette näha. Eeltoodud põhimõtteid tasub järgida ka Eesti konkurentsioiguses. Seni on Eestis rakendatud mittestruktuurilised korrektiivmeetmed mõnevõrra erinenud Euroopas tüüpiliselt ¹⁹

¹⁹ Kalmo, H. Viitatud teos.

rakendatavatest meetmetest ning nende vajalikkuse ja asjakohasuse üle võib vaidelda. Imselt võib aga tulevikus oodata, et Konkurentsiamet arvestab üha enam Euroopa koondumiste kontrolli praktikat.¹⁹

- 7) Asjakohane geograafiline turg on ala, kus vastavad ettevõtjad on seotud kaupade ja/või teenuste pakkumise ja nõudlusega, kus konkurentsitingimused on piisavalt homogeenid ja mida võib naaberaladest eristada lähtuvalt konkurentsitingimuste märgatavast erinevusest. KonkS § 3 lõikes 1 sisalduvas kaubaturu definitsioonis on korrektselt defineeritud üksnes tooteturg. Praegu kehtiv regulatsioon ei defineeri geograafilist turgu, vaid üksnes nendib, et kaubaturg võib olla kogu Eesti territoorium või selle osa. Seda probleemi ei kõrvalda ka Riigikogu menetluses oleva konkurentsiseaduse muutmise seaduse eelnõus toodud kaubaturu mõiste uus sõnastus. Senini on geograafilise kaubaturu määramine Eesti siseriikliku konkurentsioiguse kontekstis olnud võrdlemisi lihtne. Suhteliselt mõistlike jõupingutustega on olnud kindlaks määratavad omavahel asendatavad müügikohad ehk see, millise ala piires on ostjal võimalik ligilähedaselt samade kulutustega sama või asendatavat kaupa osta. Geograafilise kaubaturu piiritlemise muudab oluliselt keerukamaks asjaolu, et alates 1. maist 2004 on Eesti Euroopa Liidu liige ning Eesti kaubaturg on osa ühisturust. Selle tulemusena ei saa turgu valitseva seisundi analüüsimisel ning selle raames geograafilise kaubaturu piiritlemisele enam Eesti Vabariigi piiril pidama jääda. Vältimaks seaduse tasandil kaubaturu piiritlemist riigi territooriumiga ning seeläbi kaupade tegelikku käibimisala moonutatud määramist, on plaanis muuta kaubaturu definitsiooni nii, et see lubaks määratleda geograafilise turu tegelikust müügikohtade asendatavusest lähtudes. Eelnevast peaks olema üheselt arusaadav ja mõistetav, et turgu valitseva seisundi kindlaksmääramise (ja turgu valitseva seisundi kuritarvitamise edasise analüüsi) nurgakiviks on asjakohase kaubaturu korrektne piiritlemine. Kui ettevõtjale esitatakse süüdistus turguvalitseva seisundi kuritarvitamises, siis esmaseks mõeldavaks vastuväiteks on, et asjakohane kaubaturg on määratletud liiga kitsalt, mistõttu otsustus turgu valitseva seisundi olemasolu kohta põhineb ekslikel asjaoludel ja eeldustel ning kogu edasine turgu valitseva seisundi kuritarvitamise analüüs on sellest johtuvalt väär.²⁰

¹⁹ Kalmo, H. Viitatud teos.

²⁰ Paas, K. Mittestruktuurilised korrektiivmeetmed koondumiste kontrollis. *Juridica*. 2006. http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2006/5/105940.PRN.prv.php . 28.05.2014

8) Eesti konkurentsioiguses on turgu valitsev seisund määratletud alternatiivselt formaalse ja materiaalse kriteeriumi kaudu. Turgu valitsevaks ettevõtjaks loetakse ettevõtja, kellele kuulub kaubaturul vähemalt 40% käibest või kelle positsioon võimaldab tal sellel kaubaturul tegutseda arvestataval määral sõltumatult konkurentidest, varustajatest ja ostjatest (sisuline tunnus). Formaalse tunnuse alusel aga loetakse ettevõtja, kellele kuulub asjakohasel kaubaturul vähemalt 40% käibest, vältimatult turgu valitsevas seisundis olevaks koos kõigi selle juurde kuuluvate õiguslike tagajärgedega, kusjuures ettevõtjal puudub seaduse kohaselt isegi teoreetiline võimalus selline eeldus ümber lükata. Sisulist tunnust kohaldatakse tegelikkuses üksnes sellisel juhul, kui ettevõtja turuosa jääb alla 40% ning formaalne tunnus ei ole täidetud. Suur küsimus on, miks on formaalne 40% turuosa tunnus seadustatud ning miks on sisulist tunnust peetud ebapiisavaks. Erinevalt monopolist ei välista turgu valitseva positsiooni omamine konkurentsi täielikult, kuid asetab seda omava ettevõtja olukorda, kus tal on võimalik määrata või vähemalt oluliselt mõjutada konkurentsi kujunemise tingimusi kaubaturul, samuti käituda viisil, mis konkurentsi ei arvesta, ilma et see ettevõtjale erilisi tagajärgi kaasa tooks. Nimelt võib turgu valitsev seisund tekkida (selle olemasolu tuvastada) mitmete objektiivsete ja subjektiivsete asjaolude koosmõjul, kusjuures ükski neist ei pea olema iseseisvalt määrava tähendusega. Vaieldamatult on juhtiva ettevõtja turuosa osutunud praktikas turgu valitseva seisundi mõjukaimaks indikaatoriks, kuid sama vaieldamatu on ka fakt, et asjakohase kaubaturu struktuur on vähemalt võrreldava kaaluga faktor. Praktikas on turgu valitseva seisundi kindlakstegemisel ettevõtja turuosa kõrval üheks olulisimaks näitajaks asjaomase kaubaturu võimalik struktuur ning seda iseloomustavad tegurid. Ettevõtja turuosa, turu struktuuri ja nende kujunemist kogumis ja omavahelises seoses käsitledes on õiguslikult korrektse otsustuse tegemine. Üheks selliseks teguriks, mis võib osutada turgu valitseva seisundi puudumisele ka suure turuosa tingimustes, on samal kaubaturul tegutsevate ettevõtjate arv, nende turuosad ning majanduslik tugevus ja potentsiaal laiemas mõttes, samuti kaubaturu kontsentratsioon. Mida väiksem on turuliidri ja turuosa suuruselt teisel kohal oleva ettevõtja turuosade suuruste vahe ja/või mida rohkem tegutseb asjaomasel kaubaturul arvestatava turuosaga ettevõtjaid, seda väiksem on ²¹

²¹ Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine: Eesti õiguskäsitluse kriitika ja võrdlus Euroopa Liidu konkurentsioigusega. *Juridica*. 2004.

http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2004/5/75034.PRN.prv.php
28.05.2014

turuliidri majanduslik jõud, mis võimaldab tal tegutseda sõltumatult ostjatest ja konkurentidest ning takistada tõhusa konkurentsi säilimist kaubaturul. On loogiline, et nii nagu tuleb turgu valitseva seisundi analüüsi käigus arvestada turuliidrist ettevõtjat iseloomustavaid tunnuseid, tuleb turustruktuurile hinnangu andmisel tähelepanelikult arvesse võtta ka tema konkurentide sisemist jõudu (nt kuulumine rahvusvahelise kontserni, positsioon külgnevatel turgudel, finantsvahendite kättesaadavus või vaba tootmisvõimsuse olemasolu jms), mis võimaldaks neil teatavate tingimuste saabumisel ja tahte olemasolul oluliselt suurendada oma osatähtsust kaubaturul. Suurt sisemist potentsiaali omavate konkurentide olemasolu võib mõjutada oluliselt formaalse turuliidri käitumist. Jällegi tuleb märkida, et kehtiv Eesti seadus ei võimalda arvestada pakkumiselastsusega.

Kuivõrd tõhusa konkurentsi üheks keskseks eelduseks on vaba juurdepääs kaubaturule, siis teiselt poolt vaadatuna on turule sisenemise barjäärid üheks peamiseks konkurentsitõrgete põhjustajaks. Turule sisenemise barjäärideks on sõltumata nende tekkepõhjusest mis tahes asjaolud, mis takistavad või raskendavad kaubaturule pääsemist, sealhulgas üldkulude suur osatähtsus kaubaturul (mastaabisäästu tähtsus), administratiivsed piirangud (ainuõigus, tegevusluba), intellektuaalne omand (patent), impordipiirangud, kaupadele või teenustele esitavate nõuete erinevus jne.

Sisenemisbarjääride hindamisel tuleb arvesse võtta nii uusi kaubaturule sisenejaid, kes peavad alustama nullist, kui ka juba tegutsevaid ettevõtjaid, kes kaubaturul ei tegutse, kuid kellel nende praeguse majandustegevuse iseloomust tulenevalt võiks olla reaalne huvi ja võimalus asjaomasele kaubaturule siseneda. Kasulikku informatsiooni turgu valitseva seisundi kindlakstegemisel annab ka asjaomase kaubaturu arenguseis ning kaubaturul tegutsevate ettevõtjate turuosade kujunemise ajalugu. Eelkõige lubavad nimetatud faktid anda usaldusväärse hinnangu selle kohta, kas ettevõtja suure turuosa põhjuseks on ettevõtja majanduslik jõud, mis võimaldab tal takistada tõhusa konkurentsi säilimist kaubaturul ja käituda arvestataval määral sõltumatult oma konkurentidest ja ostjatest, või on selle põhjuseks (vähemalt osaliselt) mingid muud asjaolud. Kaubaturu arenguseisu analüüsimisel otsitakse vastust küsimusele, kas turg on välja kujunenud või alles kujunemisjärgus (eelkõige päris uue kauba või teenuse turule tulekul) ning kas turg on stabiilne või arengufaasis (ennekõike toote uute arenguversioonide turuletoomisel).²¹

²¹Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Viitatud teos.

Juhul kui kaubaturg on alles kujunemisjärgus või kiire arengu faasis, siis on ettevõtja turuosa raske kindlaks määrata, samuti tekib küsimus selle usaldusväärsusest ja tegelikest põhjustest. Areneval turul on turupositsiooni säilitamine oluliselt keerulisem ning see ei sõltu alati ettevõtja majanduslikust jõust, mistõttu võib kasvav turg ning investeeringute jätkuvus olla turgu valitsevat seisundit välistavaks asjaoluks. Lisaks asjaomase kaubaturu ehk piiritletud mänguväljaku analüüsile tuleb ettevõtja turgu valitseva seisundi kindlakstegemisel arvesse võtta eelkõige kõnealust ettevõtjat iseloomustavaid tegureid. Selle vajaduse tingib asjaolu, et mõned ettevõtjatele iseloomulikud jooned võivad anda neile sisemise jõu, mis võimaldab neil saavutada turgu valitseva seisundi või sellele efektiivselt vastu seista. Tasub tähele panna, et allpool nimetatud tegurid omavahel osaliselt kattuvad ning osaliselt on neil kokkupuutepunkte ka muude kaubaturgu iseloomustavate tunnustusega. Turgu valitseva seisundi indikaatoriks on ettevõtja vertikaalne integreeritus niivõrd, kui võrd see garanteerib ettevõtjale privilegeeritud juurdepääsu vertikaalselt eelnevale või järgnevale kaubaturule ehk teisisõnu toormele (hangetele) või müügiturgudele. Sama tähendust omab ka ettevõtjasisese struktuuri vertikaalne integreeritus (nt kuulub ettevõtjale endale transpordistruktuur, jaotusvõrk vms). Need vähendavad oluliselt tema sõltuvust sõltumatutest vahendajatest ja transportijatest ning suurendavad tema tarnete kindlust. Ettevõtja tugev positsioon asjaomase kaubaturuga külgnevatel turgudel võimaldab ettevõtjal reeglina maandada ärriske ning luua täiendavat potentsiaali asjaomase kaubaturu ehk põhituru hõivamiseks. See võib realiseeruda näiteks nn võimendumisefekti kaudu, kus oma turupositsiooni. Naaberturgudel kasutatakse ära põhiturul edu saavutamiseks. Võimendumisefekt on leidnud laiemat äramärkimist ja kajastamist Euroopa Liidu koondumise kontrolli raames.

Horisontaalse lõimumise võimalused võivad osutada eeliseks asjaomasel kaubaturul ühendatud tootmise kaudu, sest ettevõtjad saavutavad kulude kokkuhoiu pakutava tootevaliku laiendamise kaudu. Selline efekt tekib eelkõige juhul, kui ettevõtjal on võimalik jagada toote koostisosi, kasutada sama sisseseadet ja tehnoloogiat, tööjõudu, müügikanaleid jne mitme eri toote valmistamiseks ja pakkumiseks. Tähelepanuta ei tohiks jätta horisontaalse lõimumise vertikaalseid aspekte. Seda näiteks juhul,²¹

²¹ Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Viitatud teos.

kui ettevõtja tegutseb mitmel kaubaturul, mis ei ole teineteisele vertikaalselt järgnevad ning on teineteisest pakutava toote osas täiesti erinevad, kuid mille tarbeks ta kasutab samu jaotuskanaleid. Seda eelkõige juhul, kui jaotuskanalite arv on piiratud. Ettevõtjal, kellel on garanteeritud piisav ligipääs toormele ning pikaajalised ja kindlad kliendisuhed, on kaubaturul küllaltki tugev positsioon. Positsiooni tugevnemisele aitab kaasa ka piisava tootmisvõimsuse ja selle varu olemasolu, samuti võimalus pöörduda sõltumatute tootjate poole juhul, kui ettevõtja ei suuda oma toodangu arvelt kogu nõudlust katta (eeldame, et alati eksisteerib pisut ületootmist). Lisaks eelnevale tuleks turgu valitseva seisundi kindlakstegemisel arvestada ka ettevõtja kaubanomenklatuuri, võimalust hajutada endal lasuvaid riske erinevate äritegevuste vahel, eel- ja järelturu vahelisi seoseid jms. Kokkuvõtvalt võib öelda, et sisuliselt esineb turgu valitsev seisund üksnes sellises situatsioonis, kus ettevõtja kõikvõimalikust konkurentsivõimest hoolimata saab ja suudab tegutseda kaubaturul iseseisvalt, s.t turureegleid eirates, ja sel viisil tõhusa konkurentsi säilimist takistades. Hoolimata arutlustest selle üle, milline turuosa on turgu valitseva seisundi olemasolu kindlaks ja ümberlükkamatuks tõestuseks, on konkurentsiõiguse põhimõtteid ning kõnealuse õigusinstituudi majanduslikku sisu arvestades vaid üks õige ja legitiimne lähenemine – turgu valitsev seisund tuleb kindlaks määrata kaasuspõhimõttel ja konkreetsetest asjaoludest lähtudes. Analüüsi käigus tuleb igal juhul arvestada kaubaturu struktuuri, ettevõtjat ja tema konkurente iseloomustavaid tegureid. Igasugune seaduse tasandil ümberlükkamatute otsuste tegemine turgu valitseva seisundi esinemise kohta avab võimaluse pealiskaudsuseks ning väärrotsusteks.

Mõeldav oleks, et konkurentsiseaduses kehtestatakse turgu valitseva seisundi eeldusena 40% turuosa omamine ettevõtja poolt, kusjuures ettevõtjal on õigus ja kohustus tõendada vastupidist. Sel viisil oleks ettevõtjale vähimal määral tagatud efektiivne kaitseõigus, mis oleks kooskõlas turgu valitseva seisundi olemuse ning majandusliku sisuga.

Karistusõiguse vaatevinklist tekitaks nimetatud lahendus probleeme nii materiaalõiguse kui ka menetlusõiguse tasandil, kuid autorite arvates ei tohiks võimalikud probleemid süütegude menetlemise regulatsioonis saada takistuseks legitiimse koosseisu sisustamisel. Koondumise kontrolli ning turgu valitseva seisundi kuritarvitamise²¹

²¹ Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Viitatud teos.

regulatsiooni eesmärk on pealtnäha erinev, kuid tegelikkuses on mõlema eesmärk turgu valitseva seisundiga kaasnevate kahjulike tagajärgede ärahoidmine.

Esmalt tuleb turgu valitseva ettevõtja poolt oma kaubale või teenusele kehtestatud hinna põhjendatuse üle otsustamisel analüüsida ja võtta seisukoht selles osas, kas ettevõtja poolt kauba müümiseks või teenuse osutamiseks tehtud kulutused on asjakohased. Kulutuste ja nende põhjendatuse analüüs on eelkõige majanduslik kategooria ning seetõttu eeldab hinna põhjendatuse üle otsustamine vältimatult majandusteaduslikku analüüsi. Vastust tuleb otsida muuhulgas küsimusele, kui suured on ettevõtja püsi- ja muutuvkulud, kas ja kui suures osas kajastuvad need püsi- ja muutuvkulud kõnealuse toote hinnas, kuidas peaksid jagunema ettevõtja püsikulud ettevõtja erinevate kaupade või teenuste vahel. Euroopa Kohtu praktikast lähtudes võiks asuda seisukohale, et hinna põhjendatuse üle otsustamisel võib aluseks võtta ka samade kaupade või teenuste hinna teistes liikmesriikides (naaberturgudel); võrdluse samade, kuid kaubamärgita toodete hindadega ning võrdluse samade, kuid eri kaubamärki kandvate toodete hindadega jne.

Teiseks tuleb turgu valitseva ettevõtja poolt kehtestatud hinna põhjendatuse üle otsustamisel hinnata seda, kas hinnas sisalduv ettevõtja kasum on mõistlik. Oluline on see, et ettevõtja poolt võetavate äririskide hindamine ja arvestamine toimub just kasumi mõistlikkuse analüüsi alusel. Kasumi mõõdukuse või mõistlikkuse hindamine on oma keerukuselt samaväärne ettevõtja kulude põhjendatuse analüüsiga ning siin ei peeta silmas kasumit absoluutarvudes, vaid suhtarvudes. Igal juhul tuleb lähtuda antud tegevusala eripärast: millised ja kui suured on ettevõtja riskid investeringute tegemisel, kui suur on antud tegevusalal nn maetud kulude osakaal ja kui pikk on nende tasuvusperiood ja paljud muud asjaolud. Asjakohatu ja põhjendamatu on võrdlus kasumiga majanduses keskmiselt. Mõeldav on võrdlus analoogilistel naaberturgudel teenitava kasumiga. Seoses eelnevaga on oluline märkida, et hinna põhjendatuse seisukohalt ei oma kasumi teenimine tegelikult tähendust – hind võib olla põhjendamatu ka juhul, kui ettevõtja kasumit ei teeni. Nimetatud lähenemine lähtub põhimõttest, et ostjad ei pea kinni maksma ebaefektiivse majandamisega kaasnevaid kulusid. See põhimõte peaks kehtima ka teistpidi: kui ettevõtja on saavutanud kõrge rentaabluuse ning teenib head kasumit, ei tähenda see ilmingimata, et tegemist on põhjendamatu hinnaga konkurentsioiguse mõttes.²¹

²¹ Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Viitatud teos

Samas, hindade põhjendatuse kriteeriumid ja analüüsimehhanism ning kasumi mõõdukus on sedavõrd mahukas teema, et see vajaks eraldi käsitlust. Käesoleva uurimustöö kontekstis on aga olulisimaks sõnumiks see, et hinna põhjendatuse osas saab otsuseid teha üksnes kuluanalüüsi põhjal ning ainult konkreetse kaasuse asjaolusid ja asjaomast kaubaturgu arvestades.²¹

Ülaltoodud koondumisega seotud probleemid ja pakutavad lahendused on oluline osa koondumistega seotud teemal, et nii meie riik kui ka Euroopa Liit saavutaks vabal konkurentsil põhineva avatud turumajanduse.

²¹ Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Viitatud teos.

KOKKUVÕTE

Üldise globaliseerumise kontekstis on ettevõtjate koondumised suunatud lisaväärtuste loomisele ja konkurentsivõime suurendamisele. Samas tuleb tagada, et toimivat konkurentsi ei ohustaksid üksikud ettevõtjad, kes haaraksid omale turuvõimu, mille käigus tõstetakse hindu, pärsitakse arengutegevust või langetatakse toodangu kvaliteet madalale tasemele. Selle kõige juures ongi koondumise kontrolli eesmärgiks hinnata konkurentsioiguslikke mõjusid ning ära hoida konkurentsi kahjustavad koondumised.

Esimeses peatükis uuriti konkurentsioigusest Euroopa Liidus, mille üheks osaks on ka koondumine ja selle kontroll. Uuriti seaduseid ja kuidas need seadused kaitsevad ettevõtjaid nii rahvusvahelistel- kui ka siseriiklikel turgudel.

Teises peatükis uuriti koondumiste mõistet, uuriti konkurentsioigust Eestis ja milline osa selles on koondumisel. Kirjeldati seaduseid ja määruseid, millega Eestis koondumist reguleeritakse. Uuriti seadusest tulenevat koondumise osalise käibe arvutamist ja selle viisi ning uuritakse seadusest tulenevat koondumisest teatamist ja selle regulatsiooni. Uuriti seaduseid ja kuidas need seadused kaitsevad ettevõtjaid nii rahvusvahelistel- kui ka siseriiklikel turgudel.

Esimese ja teise peatüki uurimisel selgus, et omame riigikaitset, mis on selles vallas olemas ning toimib. Selgus, et Euroopa Liit s.h. Eesti Vabariik omab tugevat koondumisalast kontrollistruktuuri, et ära hoida keelatud konkurentsi ja monopole, mis kahjustaksid EL sisest kaubandust nii rahvusvahelisel kui ka siseriiklikul tasandil. Selgus, et kehtivad seadused toimivad ja kaitsevad ettevõtlusega tegelevaid isikuid, et tagada aus konkurents nii sise- kui ka väliturul. Siiski on võimalik edasi arendada seadusi, mis kehtivad Eesti Vabariigis ja võtta vastu seaduse punkt, mis toob kaasa koondumise kontrollis hüpoteetilise monopoli testi kasutamise Konkurentsiameti praktikas. See on kasutusel mitmetes riikides ja aitab määratleda valitud turgu põhjalikumalt kui seda on tehtud tänaseni. Toimub jätkuv koostöö ja areng EL komisjon ja EV Konkurentsiamet teevad koostööd nüüd ja tulevikus, et tagada aus konkurents ja hoida ära ebaausad võtted nii rahvusvahelistel- kui ka siseriiklikel turgudel.

Uurimistöö kokkuvõtteks võib öelda, et käesoleva töö käigus uuriti ja analüüsiti koondumisi ja selle kontrolli konkurentsioiguses. Leiti koondumistes ette tulevaid probleeme ja pakuti välja ka lahendusi. On igati arusaadav, et konkurentsioiguses peab ära hoidma ja kõrvaldama igasuguse

konkurentsi kahjustava tegevuse, s.t konkurentsi õiguslik regulatsioon peab hõlmama ka sellist tegevust, mida seadusandja ei suuda ette näha või piisavalt ammendavate materiaalsete tunnustega sisustada. Konkurentsiõiguse eesmärk on konkurentsi kaitse eelkõige rikkumise kõrvaldamise ja sellele eelnenud olukorra taastamise kaudu. Eesti karistusõiguses on karistatav juba üksnes konkurentsiõigust rikkuv tegu. Karistatav tegu ise on määratletud lahtise loeteluna ja laialivalguvalt. Konkurentsi kaitse eesmärk õigustaks vähemalt osaliselt koosseisude sätestamist tagajärjedeliktiltina juhtudel, kus eesmärgiks on karistusõiguslike vahenditega ära hoida olulist konkurentsi kahjustamist. Väärteo ja kuriteo vahetegu põhineb peaaesjalikult korduvuse kriteeriumil, mitte rikkumise raskusel ja kvaliteedil. Konkurentsi kaitse eesmärgi võib saavutada haldusmeetmetega (sh rahatrahvi ähvardusel), mida tõestab Euroopa Liidu laialdane kogemus. Seda kõike tuleb teha koostöös ettevõtete ja riigiasutustega, samuti eri huvigruppe esindatavate ühiskondlike organisatsioonide kaudu.

VIITATUD KIRJANDUS

1. Oppermann, T. Euroopa Õigus: Konkurents I: ettevõtjate kohta käivad reeglid. Tallinn: Juura Õigusteabe AS, 2002.
2. Hagström, M., Rüütel, R. Konkurentsioigus ja praktika. Tallinn: Äripäev, 2010.
3. Eichhorn, K. H. Ginter, G. Euroopa Liidu ja Eesti konkurentsioigus: Horisontaalsed mõjud. Tallinn, Brüssel: Kirjastus Juura, 2007.
4. Sepp, J. Euroopa Liidu konkurentsipoliitika: Horisontaalsed kokkulepped: värvitootjate kaasus. Tartu: AS Võru Täht, 2000.
5. Sepp, J. Konkurentsipoliitika Euroopa Liidus ja Eestis: Vertikaalsed kokkulepped: Grundig- Consteni kaasus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2002.
6. Honnefelder, S. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine ja ettevõtjate koondumiste kontroll. 0172012. Euroopa Liidu teemalised teabelehed. 2013.
7. Sepp, J. Euroopa Liidu konkurentsipoliitika: Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine: Meto kaasus. Tartu: AS Võru Täht, 2000.
8. Konkurentsiamet. Õigusaktid. <http://www.konkurentsiamet.ee/?id=10479>. 01.juuni.2014
9. Hagström, M. Rüütel, R. Teder, I. Konkurentsioigus ettevõtjale: Koondumiste kontroll Eestis. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2006.
10. Adamson, S. Kukrus, A. Lahevee, M. Laurits, A. Ljudova, S. Loor, M. Mazur, A. Merisaar, M. Ollökainen, N. Proos, A. Pöldroos, J. Tasa, K. Vösu, A. Konkurentsiseadus kommentaarid: Koondumise kontrollimine. Tallinn: TTÜ kirjastus, 2003.
11. M. Moti. Analytical Framework of Merger reweiv. Address to the Inaugural Conference of the International Competition network Napoli. 2002.
12. Konkurentsiamet. Otsus 09.04.2013. nr 5.1-5/13-015
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Otsused/2013/Otsus_09042013.pdf. 28.05.2014.
13. Konkurentsiamet. Aastaraamat 2013.
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/Aastaraamat_2013.pdf. 28.05.2014.
14. Konkurentsiamet. Aastaraamat 2008.
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2008.pdf. 28.05.2014.

15. Konkurentsiamet. Aastaraamat 2011.
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Aastaraamat/AASTARAAMAT_2011.pdf.
28.05.2014.
16. Konkurentsiamet. Otsus 18.05.2011.a nr 5.1-5/11-011,
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Koondumised/2011/ko2011_8_t_iendav_menetlus.pdf . 28.05.2014.
17. Konkurentsiamet. Otsus 18.05.2011.a. nr 5.1-5/11-011
http://www.konkurentsiamet.ee/public/Koondumised/2013/ko2013_9.pdf. 28.05.2014.
18. Lehtsaar, P. Koondumise jõustamiseks vajalike konkurentsipiirangute sisuline hindamine, *Juridica*. 2009.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2009/6/152862.PRN.prv.php
28.05.2014.
19. Kalmo, H. Kollektiivne turgu valitsev seisund – uus instituut Eesti konkurentsioiguses. *Juridica*. 2007.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2007/10/133188.PRN.prv.php
hp. 28.05.2014.
20. Paas, K. Mittestruktuurilised korrektiivmeetmed koondumiste kontrollis. *Juridica*. 2006.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2006/5/105940.PRN.prv.php
p. 28.05.2014.
21. Frolov, R. Sild, T. Ustav, U. Turgu valitseva seisundi kuritarvitamine: Eesti õiguskäsitluse kriitika ja võrdlus Euroopa Liidu konkurentsioigusega. *Juridica*. 2004.
http://www.juridica.ee/juridica_et.php?document=et/articles/2004/5/75034.PRN.prv.php.
28.05.2014.

SUMMARY

MERGER AND IT'S REGULATION BY ESTONIAN COMPETITION LAW

Merger is defined if two or more independent companies are linked under one property or regulation and by these transactions a permanent change is made in a market structure.

Mergers are an ordinary strategic way for trading companies in European Union to preserve ability to compete, profitability and sustainability. Laws, regulations and injunctions are made to avoid monopoly unions that could cause recession in some economical fields.

Estonian constitution gives and entrepreneurial freedom to everybody. It has some limitations, but the purpose of those is to avoid monopolies. Damage of Commercial Market is mainly caused by entrepreneurs who reign the market and wish to have monopoly status. This is bad for the fair competition.

By the time have been selected arguments, that does accept mergers usually aren't accepted. All entrepreneurs in European Union must know laws and limitations that regulate mergers. This is to preserve fair marketing and free competition.

The purpose of this thesis is to research and analyze merger and it's regulation by Estonian Law of Competition, also how the Competition Authority controls following the law. Also to find out weaknesses and strong-points of valid law of competition.

The result of the thesis is to understand whether merger and its regulation by Estonian Law of Competition is enough or it could be improved.

The parent material of this thesis is valid laws of Estonian Republic, specific literature, decisions of merger by The Competition Authority, also articles in periodical journals and newspapers.

In the context of globalization the merger of companies is directed to create additional values and increase ability to compete. At the same time, one has to make sure that actual competition is safe by few entrepreneurs who wish to have big power in the market. By this they raise prices, prevent development or lower the quality of the product. This is why the control over merger plays an important role.

The first chapter gives an overview about law of competition in European Union. A part of it is regulations about merger and its control. Also, a closer look about these laws are given: how they protect entrepreneurs in national and international markets.

The second chapter defines the merger, explains the law of competition in Estonia and the role of merger in it. Laws and limitations are described that regulate merger in Estonia. Also the calculation of partial turnover, the notification of merger and its regulation are studied. This chapter too gives an explanation how these laws and regulations protect entrepreneurs in national and international markets.

What can be concluded after these studies is that Estonia has a state protection in this area and it works. Estonia and European Union in general have strong control over merger to avoid unfair competition and monopolies that could damage trade in national and international levels. It transpires that valid laws function and do protect entrepreneurs and fair trade is guaranteed by these laws in national and international markets.

Though, some development in Estonian laws is needed. For example – a regulation about the use of a hypothetical monopoly test in a control of merger could be added. Many countries actually use this test and it helps to validate markets more thoroughly than to today. As to lasting co-operation between European Commission and Estonian Competition Authority, a close look about fair trade in national and international markets is still important.

To sum up this thesis, one can say that it studied and analyzed merger and its control in law of competition. Some problems were found and solutions were offered. It is acceptable that the purpose of law of competition is to avoid or eliminate any kind of action that damages fair competition. That means all these limitations must foresee actions entrepreneurs could carry out. Therefore the law of competition must protect competition by eliminating damage and restoring previous situation. By Estonian Penal law, damaging fair competition is punished. The action itself is appointed an open listing and is vague. The difference between misdemeanor and crime is basically only the repeat of an action, not the scale of seriousness. Therefore one can ask if Estonian Penal law fulfills its purpose? The purpose of the competition protection can be achieved by other actions like fines. This is proved widely in European Union. But it has to be done in co-operation with all groups of interest: national authorities, entrepreneurs and social organizations.